

Vpl. Pyhäjärvi

Perjantai 27.9.2019

Pyhäjärveläisyyden vaali - Karjalan puolustaja

N:o 9 • 64. vuosikerta

KUVAT SA-KUVAT.FI

SA-Kuva

Hyvästi jää Pyhäjärvi!

Yksinäinen sotilas jättää jäähyväiset auringon klossa kimmeltävälle Pyhäjärvelle. Kuva on otettu Pyhäjärven Pappilan rannassa 21.9.1944. SA-kuvaajat kävivät Pyhäjärven kirkolla ihan viimeisessä vaiheessa, ennen kuin pitäjä luovutettiin vieraalle isännälle. Kuvan on ottanut sotilasvirkailija U. Laukka.

Impi Viikan toimittamassa Pyhäjärven historiassa kerrotaan, että aivan viimeiset Pyhäjärveltä lähtijät olivat pitäjän poliisipäällikkö **Kaarlo Halonen** ja konstaapeli **O. Temonen** aamulla 22.9.1944.

Ensiksi aamulla he yhdessä erään armeijan luutnantin kanssa kävivät

hautausmaalla ja laskivat kello 8.30 katajaseppeleen ensin vanhalle ja sitten uudelle sankarihaudalle.

”Ikävältä tuntui, kun viimeisen kerran ja viimeisenä pyhäjärveläisenä suljin hautausmaan rautaisen portin... ja kauniina syysaamuna hiljalleen ja äänetönnä ajoimme autolla kirkkoahon laitaa, ohi pappilain ja Pyhäkylän talojen ja olimme Kokkomäen rautatieylikäytävällä, kun venäläiset kello 10.15 tulivat Pyhäjärven asemalle, näky, joka usein vieläkin silmissäni toistuu.”

Tässä numerossa:

Syksyllä 1939
uskottiin rauhaan
s. 5

Linnoitustöitä
Pyhäjärvellä
s. 6

MUSEOVIRASTO/MUSEOMUSKETTI

Tankkiestettä rakennetaan
Enkkuussa syyskesällä-39.

Evakkoretki
80 vuotta sitten
s. 7

Matkakertomus
75 vuotta sitten
s. 8

Marttatoimintaa
Pyhäjärvellä
s. 10

Väestö evakuoitiin kesäkuussa 1944

□ Kirsti Naskali

Impi Viika kertoo Pyhäjärvi-kirjassa, että alkukesällä 1944 toimittiin viimeiseen asti aivan kuin ei lähtöä tulisikaan. Pyhäjärvi ei joutunut sotatoimialueeksi, vaikka rintama olikin lähellä. Neuvostoliiton suurhyökkäyksen alettua

9.6.1944 väki kuitenkin evakuoitiin Pyhäjärveltä ja evakuoinnista tuli hätäinen, koska pelättiin, että alue jää saarroksiin ja kulkuyhteydet muuhun Suomeen katkeavat.

Vanhukset, lapset äiteineen ym. evakuoitiin junnilla, mutta karjan ja tavaroitten evakuointiin ei ollut

aikaa eikä kalustoa, joten tavarat jäivät siinä vaiheessa suureksi osaksi Pyhäjärvelle ja karja evakuoitiin ajamalla teitä pitkin.

Pitäjän eteläinen osa sai virallisen lähtökäskyn aikaisin lauantaiaamulla 17.6.1944. Karjanajat lähtivät pari päivää myöhemmin. Kirkonkylän alue

sai evakuointimääräyksen 20.6.1944. Tässä vaiheessa Pyhäjärvi tyhjentyi siviileistä lähes kokonaan, Impi Viikan kirjan mukaan sinne jäi vain noin 300 henkeä, jossa olivat mukana myös IS-miehet.

Kun suurhyökkäys sitten saatiin pysäytettyä, osa karjanajajista ja mukana olleista hevosista palasi korjaamaan heinää ja myöhemmin kesällä ja syyskuussa tuli lisää väkeä viljoja korjaamaan.

Sadonkorjuutyö oli täysin kesken, kun illalla 19.9. tuli tieto aselevosta. Siviiliväestön ja kunnan keskeisten oli poistuttava ja 21. päivän iltaan mennessä pitäjän oli oltava tyhjä.

Aune Kähönen kertoo Noitermaa-historiikissa, kun lähti sadonkorjuutöistä Pyhäjärveltä syyskuussa aselevon solmimisen jälkeen: ”Eräs vaihe oli päätynyt, ja uusi, tuntematon alkamassa.” Näin varmaan moni ajatteli, kun elämä Pyhäjärvellä loppui ja jatkui Kanta-Suomessa.

Evakuointi- suunnitelma

Sota-arkistosta löytyvä Pyhäjärven kunnan karkea evakuointisuunnitelma on

päivätty 30.9.1943. Suunnitelmat oli laadittu kahta vaihtoehtoa varten: evakuointi rautateitse (A) Keski-Suomeen kuormauspaikkoina Noitermaan ja Pyhäjärven asemat tai evakuointi maanteitse (B) kokontumispaikkoina Pyhäjärven asema, Saapru, Noitermaa ja Alakylä reittiä Konnitsa-Unnunkoski-Koverila-Hiitola-Ilmee.

Suunnitelmat oli laadittu niin väestöä, karjaa kuin materiaaliakin varten ja ne olivat yksityiskohtaiset myös huollon, liikenteenohjauksen ym. suhteen. Suorituskäskyt olivat valmiina, vain evakuoinnin alkamispäivä ja kellonaika puuttuivat.

Suunnitelmaan oli merkitty lapsia, vanhuksia ja heidän hoitajiaan 2390 henkeä (kuljetettavia), marssivaa väestöä 3489 henkeä, kuljetettavia nautoja 4196 ja eläinten hoitajia 1227, kuljetukseen käytettäviä hevosia oli merkitty olevan 1239, mutta kuorma-autoja vain neljä. Aikaa evakuointiin oli suunniteltu olevan 1–6 vrk evakuointikäskyn antamisesta.

Kesäkuun 16. päivä martat, lotat ja muita naisia kokoontui sankarihautoja kunnostamaan. Jokaisen ristin eteen upotettiin helakat, kukkivat, kyläkunnista kootut samanlaiset pelakuunit ja jokaista hautalohkoa reunustivat orvokit. Kodit antoivat kauneimpansa pojilleen. Istutustyöstä tulikin rakastavain käsien jäähyväiskoristelu sankarien haudoille, sillä neljän päivän kuluttua tuli kirkonkylän asukkaille evakuointimääräys. Näin kertoo Impi Viika Pyhäjärven historiassa. SA-kuva sankarihaudoilta on otettu 21.9.1944, kun pitäjä oli jo tyhjennetty.

Ilmainen e-viisumi Venäjälle

Venäjän hallitus vahvistaa 1.10. mennessä elektronisen viisumin rajanylityspaikat”, sanoi VR:n viestintäpäällikkö Tatu Tuominen HS:n haastattelussa 29.8. Silloin selviää, millä aikatavoitteella Allegro-junien asemat ovat mukana sähköisissä viisumipaikoissa.

IS kertoi 17.9., että e-viisumi tulee Allegroon vuoden 2020 alusta.

Venäläismedia ABNewsin mukaan Venäjälle pääsisi Suomesta autolla e-viisumilla Imatran, Vaalimaan ja Nuijamaan raja-asemien kautta.

Kerrallaan viisumi on voimassa 30 kalenteripäivää, mutta sillä saa oleskella Venäjällä maksimissaan kahdeksan vuorokautta.

Pääkirjoitus

Taas kun kesä

Yrjö Inkinen

Mennyt on, laulaa joku pessimisti, toinen taas väittää että, vielä on kesää jäljellä. Tiedä sitten kumpaa on uskominen, kaikesta huolimatta, kun katsoo kalenteria, niin on pakko uskoa, että nyt on syksy. Syksy on kaikkein hienoin vuoden aika, kaikkein väriloistoinen, ainakin minusta; luonto on antanut runsaat antimensa tulevan talven tarpeisiin, niillä on täytetty aitat ja kellarit, mistä on helppo hakea elintarpeet niin ihmisille kuin elikoille.

Mennyt kesä oli tapahtumarikas, monta matkaa tuli käytyä Karjalassa. Yhdellä matkalla Pyhäjärvelle olin oppaana ryhmällä, joka koostui sisarusista ja heidän puolisoistaan sekä lapsista, joista suurin osa ei ollut käynyt äitinsä kotipaikalla. Kaikki odottivat innolla, miltä suvun kotitänhän näyttää, ja sieltähän se Saapun periltä löytyi, nokkospuskain joukosta. Rakennusten kivijalat jäljellä, samoin kodin rappuset, jotka oli käytön puutteesta sammaloituneet. Moneen vuoteen ei askeleet ole niitä kuluttaneet, mutta nyt ne put-sattiin, ja menee taas monta vuotta ennen kuin sammal saa vallan. Tunnelma oli herkkä, monet silmät kostuivat, mieleen painettiin kaikki kotipihan yksityiskohdat, vanhalle Äidille tuli paljon kerrottavaa kotkylästä ja kotpihasta. Ryhmää kun seurailin, niin ymmärsin, että raput ei taida tulevien vuosien aikana ainakaan helposti sammaloitua, taitaa tulla kotkäyntejä useinkin.

Yksi matka oli kesän talkoomatka, josta viime lehdessä kerrottiin. Olen näissä talkoomatkoissa ollut mukana yhdeksänkymmentäluvun puolestavälistä lähtien, lähes joka vuosi. Ensimmäisinä vuosina olin porukan nuorin, nyt siitä vanhemmasta päästä, huru-ukkona. Paljon on näinä vuosina vettä virrannut Pikojoessa, (vaikkakin yksi ukko Kuljunperältä haluaisi tehdä siihen jokeen pohjapadon, tietyn merkkisistä moottoreista,) paljon on kirkonmaalla tapahtunut, aidat on pariin kertaan laitettu uusiksi ja Lahjoitusmaatalonpoikain muistomerkkiä korjattu, laitettu reliefit, saumattu kiven väliä uusiksi, uusi ovi, lyhty katolle ja rikottu lyhty alas, eli työ sarkaa on riittänyt. Muutama talkoolainen on poistunut keskuudestamme, suuri kunnia heille, heidän nämä kunnostustyöt aloittivat ja loivat suhteet paikallisiin viranomaisiin ja hallintoelimiin. On hieno asia, että uutta verta on tullut, ja on tulossa innokkaasti, tähän tärkeään talkooporukkaan eli huolehtiminen paikkojen kunnosta jatkuu, tekijät vaan vaihtuvat.

Hommaa riittää siinä Kirkkoaholla ja Sankarihautuumaalla, kirkon paikan siivoamista roskista ja rojusta, lyhtykin vielä nousee korjattuna ja entistä ehompana omalle paikallensa. Eli vielä on työtä jäljellä, samoin kuin kesäkin.

Lyöty leima ihmisyyden tiellä

Tarja Kopalainen
seurakuntapastori,
Sastamala

Veikko Lavin Evakon laulussa kerrotaan karjalaisen kohtelusta karusti. Vaikean evakkomatkan kansa seisoi huutokaupassa kun vastassa olleet talon isännät kiertelivät katsomassa, kenet kotiinsa kelpuuttaisivat. Asenne tulijoita kohtaan oli monesti valmiiksi nurja. Tulijoihin oli lyöty tietty leima, josta seurasi nimitelyä, vähättelyä, syrjimistä ja toisen ihmisarvon kieltämistä.

Sain hiljattain olla kuulemassa tunnetun kouluttajan ja kirjailijan Lari Junkkarin luentoa vanhemmisesta. "Me lyömme

toistemme otsaan leimoja ja sen jälkeen kohtelemme heitä sen mukaan: halveksien tai kokonaan sivuuttaen", Junkkari sanoi. Hänen sanansa kohtivat minuun ja jäivät vaivaamaan mieltäni.

Kuinka helposti tulekaan katseltua ihmisiä massana, vaikka jokainen ihminen on ainutlaatuinen yksilö. Kuinka helposti lyömme ihmisiin erilaisia leimoja iän, varakkuuden, harrastusten, kansallisuuden ja monen muun seikan perusteella. Sen jälkeen onkin helppo katsella yksilön ylitse ja "tietää" mitä hän tarvitsee ja mitä ei. Uskon, että tällaisesta leimaamisesta ja luokittelusta kärsivät erityisesti iäkkäät ihmiset.

Kun tänä päivänä puhutaan Karjalan evakoista,

on puhe varsin erilaista. Useasti olen kuullut kerrottavan, kuinka suuren piristysruiskeen karjalaiset ovat jollekin paikakunnalle aikoinaan tuoneet. Alistavien ja mitätoivien leimojen murruttua esiin ovat päässeet todelliset ihmiset ja elämän monimuotoisuus.

Luulenpa, että meistä jokaisesta löytyy – enemmän tai vähemmän – leimanlyöjän vikaa. Sen havaitseminen ja myöntäminen omalla kohdalla on hyvä alkua. Silmiä avavaa voi olla myös pohdinta, miten muut ihmiset mahtavat nähdä minut. Minkälaiset leimat minun otsaani mahdollisesti muiden ihmisten silmissä koristavat?

Ihmisiä on maailmassa paljon, mutta ei kahta

samanlaista. On vaarallista jos ihmisiin suhtaudutaan massana. Jokainen ihminen ja jokainen elämä on erilainen, Jumalan luoma ja tarkoittama. Jokainen ihminen on arvokas yksilö ja sellaisena häntä on kohdeltava. Sitä on ihmisyyttä.

Uusi Karjalainen kirjakauppa Helsinkiin

KUVA: KAARINA PÄRSSINEN

Kaarina Pärssinen

Moni on kaivannut ja ihmetellyt, minne muutama vuosi sitten katosi Helsingistä Liisankadun varrelta ikoneita, tuohuksia kirjoja ja muuta ortodoksiseen kirkkoon liittyvää esineistöä tarjonnut pikkuinen Lampukka-kauppa.

Nyt puute poistuu, kun aivan lähiaikoina samalle paikalle Liisankatu 29 kiinteistöön avataan Karjalankielen seuran aloitteesta uusi liike Karjalainen kirjakauppa.

Suomen ortodoksisen kirkon päämies arkkipiispa Leo vieraili Helsingin ortodoksisen seurakunnan syyskuussa järjestämän tasavuotia täyttäneiden syntymäpäiväjuhlan kunniavieraana

Asiasta kertoi Karjalan kielen seuran puheenjohtaja, Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leo vieraillessaan Helsingin ortodoksisen seurakunnan diakoniatöiden järjestämässä tasavuotia täyttäneiden syntymäpäiväjuhlassa syyskuussa.

–Saatavana tulee olemaan myös karjalankielistä kirjallisuutta ja mm. tuohuksia, ikoneita sekä muuta esineistöä. Pikku kauppaamme voi myös poiketa vain katselemaan ja levähtämään hetkeksi, vakuuttaa arkkipiispa.

Hän kertoi juhlaväelle myös kirkon seurakuntien hallinnollisesta yhdistymishankkeesta ja muista ajankohtaisista asioista.

Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkit kuntoon

1940-2020

Karjalan Kunnaat -lehdessä (12.9.) pyydetään Karjala-seuroja huolehtimaan oman alueensa Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkkien kunnostamisesta osana Karjalan Liiton 80-vuotisjuhlavuoden valmistautumista. Viime lehdessä Markku Pärssinen kertoi, kuinka pyhäjärve-

läisten muistomerkki Alavudella oli jo kunnostettu.

Muistomerkit ovat tyypillisesti paikallisten Karjala-seurojen 1950-60-luvuilla toteuttamia. Nyt on hyvä aika suunnitella ja toteuttaa muistomerkkien tarvitsema huolto, mahdollisesti yhteistyössä paikallisen seurakunnan kanssa.

Huolletusta muistomerkistä otetaan valokuva, joka tietoisesti tallennetaan oman piirin kokoamaan luetteloon. Piirikohtaiset luettelot tallennetaan lopuksi verkkoon liiton kotisivulle, jossa niistä vähitellen muodostuu kattava karjalaisten muistomerkkien tietokanta. (ti)

Muistomerkin puhdistusohjeet

- Ota yhteyttä seurakunnan suntiaan
- Puhdistusta kevyesti piintymät ja varjostukset muistomerkistä
- Korjaa kultaukset/hopeoinnit, jos mahdollista.
- Siisti ympäristö.
- Ota kameralla tai kännykällä hyvälaatuinen kuva muistomerkistä.
- Tallenna muistomerkin tiedot: sijainti ja osoite, muistomerkin tekijä (suunnittelija, veistäjä), toteuttaja, paljastuspäivä ja kunnostuspäivä. Tallenna myös kuva.

Viiniköynnös yllätti Hollolassa

KUVA: ANSSI HIRVONEN

□ Riitta Hirvonen

Lahden Vpl. Pyhäjärvi-kerho aloitti syyskautensa perinteiseen tapaan **Seija** ja **Antero Pärssisen** viehättävässä puutarhakodissa Paimelassa. Isäntäparin uusin valloite on viiniköynnösten kasvatus. Niinpä niitä haluttiin ryhmäkuvan taustalle.

Kuvassa vasemmalta: **Raimo** ja **Ritva Manninen**, **Teuvo** ja **Anneli Henttonen**, Antero ja Seija Pärssinen, **Seija Inkinen**, **Seija K Pärssinen** ja **Raimo Musakka**.

Vpl.Pyhäjärvi-seurasta olivat vieraina **Kaisa-Liisa Korhonen** sekä **Riitta** ja kameran takan ollut **Anssi Hirvonen**.

Vammalan Karjalaseura oli voittoisa kyykässä

KUVA: YRJÖ INKINEN

□ Reino Äikiä

Perinteinen Vammalan ja Huittisten Karjalaseurojen välinen kyykkäottelu käytiin Huittisten vanhalta urheilukentällä perjantaina 13.9. Ensimmäisen pelivuoron voitti Vammala 23 miinus pisteellä Huittisten saadessa hieman enemmän eli 28 miinus pistettä. Pelikentän puolia vaihdettiin ja nyt Vammala joutui pelaamaan vasten aurinkoa. Se ei kuitenkaan haitannut, sillä Vammalan miinus pisteet jäivät 10:een, kun Huittisten joukkue sai harmikseen peräti 25 miinus pistettä.

Näin Vammala oli voittanut ottelun miinus 33 pistettä Huittisten saadessa miinus 53 pistettä.

Kilpailun tuomarina toimi **Jorma Kuronen**. Vammalan joukkueessa

heittivät **Pertti Hakanen**, **Lari Hakanen**, **Oiva Kaasalainen**, **Kari Pakarinen** ja vaihtopelaajana **Esa Mäkinen**. Huittisten joukkueessa heittivät **Aimo Äikiä**, **Harri Peltola**, **Heikki**

Suominen ja **Petri Kiiski**.

Kahvitauon yhteydessä Huittisten Karjalaseuran puheenjohtaja Heikki Kiiski jakoi palkinnot pelaajille. Ensi vuonna tavataan Vammalassa.

Talvisodan alkamisesta 80 vuotta

- muistotilaisuus Lappeenrannassa 30.11.1939 klo 10–16

Karjalan Liiton valtakunnallinen Talvisodan syttymisen muistotilaisuus on Maasotakoululla Lappeenrannassa talvisodan alkamisen 80-vuotispäivänä marraskuun viimeisenä päivänä. Tilaisuudessa puhuu komentajakenraali **Timo Kivinen**. Ohjelmassa musiikkia esittävät Rakuunasoittokunta ja Karjalan Laulu-Veikot. Lounasta ja Maasotakou-

lun alueelle pääsyä varten tulee ilmoittautua 1.11.2019 mennessä. Ilmoittautumiset liiton kotisivun kautta tai liiton toimistoon, toimisto@karjalanliitto.fi, p. 09 7288 170. Ilmoittautumisessa oltava nimi ja syntymäaika, jotka ovat edellytyksenä sisäänpääsyyn Maasotakoulun pääportin (vartioasema) kautta, osoite Lavolankatu 1, 53600 Lappeenranta.

Tämän kesäisen stipendiaatin Santeri Erasvuon karjalaisuus tulee molempien vanhempien puolta: äidinkieli oli Puikkoisten kylästä Pyhäjärveltä ja isänsä Metsäpirtistä.

Haluan vaalia karjalaisia juuriani

□ Santeri Erasvuo

Kuka olen? Mistä tulen? Näitä kysymyksiä oli helppoa pohtia omia karjalaisia juuriani miettiessäni. 23-vuotisen elämäni aikana karjalaisuus on kyllä näkynyt elämässäni, mutta sitä ei ole aina tullut suuremmin ajateltua.

Syksyllä 2017 aloitin tietojohdamisen opinnot Tampereen teknillisessä yliopistossa ja muutin kotoani Nokialta Tampereelle asumaan. Tietojohdamisen tekniikkaa ja taloutta yhdistävät opinnot on ollut minulle varsin onnistunut, mielenkiintoinen valinta. Opinnot toivat elämäni paljon muutoksia ja oli askel itsenäistymisessä.

Nykyään iso osa ajastani menee yliopistolla opintojeni parissa, mutta onneksi välillä ehtii hyvin rentoutua esimerkiksi lähtemällä retkeilemään metsään, lenkipoluille sekä viettämään aikaa ystävien ja sukulaisten kanssa. Matkailusta olen myös aina pitänyt ja opiskelijakaveriideni kanssa meillä onkin tapana lähteä keväisin matkalle jonnekin uuteen kohteeseen ja tutustua paikalliseen elämänmenoon ja kulttuuriin.

Isoäitiani nähdessä suvun karjalaiset juuret nousevat usein esiin. Äidinäitini **Marja-Liisa Juusela** (o.s. Pärssinen) joutui lähtemään Karjalasta Vpl. Pyhäjärveltä ja muistaa varsin hyvin, kuinka he pakenivat Karjalasta kotoaan junalla sodan keskeltä. Hänen kertomuksiaan on ollut myös mielenkiintoista ja jännittävää kuunnella, sillä hän muistaa tapahtumia Karjalasta lähdöstä hyvin yksityiskohtaisesti ja kertookin niitä mielellään. Samalla isoäitini kokemuksia kuunnellessa tietoisuus oman suvun kokemista tapahtumista lisääntyy, mikä on mielestäni arvokasta ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta omiin juuriin ja sukuuni.

En ole koskaan vielä käynyt sukulaisten mukana matkalla Karjalassa, mutta minua kiinnostaisi lähteä käymään joskus siellä katsomassa seutuja, jossa sukuni on ennen Karjalasta lähtöä asunut ja elänyt. Uskon, että tämä auttaisi ymmärtämään juuriani entistä paremmin ja käsittämään, millaiset seudut sukuni on joutunut jättämään sodan vuoksi.

Vaikka suku ei enää Karjalassa asukaan, ei karjalaisuus suvustani ole kadonnut. Karjalaisuutta tulee elämäni kahta kautta, sillä myös isänsäni juuret ovat Karjalan kannaksella, Metsäpirtissä.

Jo pienestä lapsesta lähtien karjalaiset ruuat kuten erilaiset piirakat ja uuniruuat ovat tulleet minulle tutuiksi. Pyhäjärven kansallispuku löytyy perheestäni nykyään siskoltani. Vanhemmat sukulaiset osaavat puhua edelleen keskenään karjalan murretta. Olen nähnyt myös karjalaisista tavoista ja perinteistä useita tallenteita, joilla sukulaiseni esiintyvät. Näitä karjalaisia juuria haluankin vaalia ja muistaa, kuinka omat juureni ovat vahvasti Karjalassa.

Rakkaamme

Jenny Laura Mirjam Hutri o.s. Ijas

s. 13.10.1924 Vpl. Pyhäjärvi, Heinoinen
k. 4.9.2019 Säskylä

*Kun muistelemme yhteisiä teitä,
kuinka sä ahkeroit, rakastit meitä,
ei kaipuuta sanat, kukkasit peitä,
on sydän, silmät täynnä kyöneleitä.*

Rakkaudella kaivaten
Lasse perheineen
Lea perheineen
muut sukulaiset ja ystävät

Siunaus toimitettu. Kiitämme osanotosta suruumme.
Kiitos Villa Marttilanharjun henkilökunnalle
Jennyn hyvästä hoidosta.

Ijasten heimopäällikkö on poissa

Jenny Hutri 1924–2019.

□ Irja Hyvärinen

Liki 95-vuotias **Jenny Laura Mirjam Hutri** (o.s. Ijas) siunattiin viimeiselle matkalleen Säskylän kirkossa 13. syyskuuta. Hän oli syntynyt Viipurin läänin Pyhäjärvellä 13. lokakuuta 1924.

Valkoinen arkku oli somistettu Karjalan värein: punaisin ja mustin nauhoihin. Värit kertovat Jennyn hymyn puolesta koti-ikävästä. Hänen evakkotaipaleensa alkoi 15-vuotiaana ja puolisen vuotta myöhemmin alkoi hänen vapaaehtoinen palveluksensa rintaman taustan siivouspartioissa.

Sota loppui, Jenny vihittiin Vammalassa 1947, ja syntyivät lapset Lea 1955 ja Lasse 1952. Vanhin, 1948 syntynyt Pirkko-Liisa kuoli alle vuoden vanhana.

Kun lapset pyysivät kertonaa sotasatuja, äiti kertoi elämästä iloisin sanankääntein. Viralliseksi heimopäälliköksi he nimesivät Jennyn 90-vuotispäivänään.

Hän oli ystävällinen ja vieraanvarainen parhaaseen karjalaiseen tapaan. Talkooväelle hän laittoi keiton valmiiksi, jotta voi keskittyä seurusteluun.

Yli 90-vuotiaaksi hän asui yksinään. Kun hän katsoi vanhuuden painavan liikaa, hän muutti palvelutaloon, ”jotta ei lasten tarvi huolehtia, missä se mummo viilettää”.

Mieli pysyi nuorena ja jalat nopsina, kun käytti polkupyörää ja potkukelkkaa. Palvelutalossa hän teki aamulenkkinsä rallaattorin kanssa käytävää

mitaten ja piti huolen, että ehti seurustelemaan, vaikka kumppanilla olisi 10 minuutin muisti.

Lapsille hänellä oli leikkejä ajateltuna, ja sitten kun hän innostui korttipeleistä, aikuisetkin innostuivat. Skipon peluussa tyttärenpoika oli loppuun asti hyvä juttu- ja pelikaveri.

Jenny oli **Juho** ja **Helena** (o.s. Kukko) **Ijaksen** perheen nuorin, vanhemmille pikkutyttö, joka ei ollut koskaan edes yöpynyt poissa kotoa. Kun perhe kävi Sortavalassa valokuvassa, Jennyn ja pari vuotta vanhemman Hilkan oli lähdettävä ajoissa kotiin. 16- ja 19-vuotiaat veljet Aarne ja Toivo saivat viipyä pitempään.

Jenny oli 15, kun talvisota syttyi.

Kolmas joulukuuta, koko pitäjän väki sai matkaliput Alavudelle. Se on Pyhäjärven kokoinen kunta Etelä-Pohjanmaalla. Jenny matkasi eväspusseineen tätinsä, tämän anopin ja siskonsa Hilkan kanssa. Molemmat veljet olivat rintamalla, ja vanhemmat tulivat Alavudelle vasta, kun rintamalinja lähenei kotipaikkaa.

Alavudella oli vastassa outoa kieltä puhuvaa väkeä ja avotuli tuvan nurkassa. Loimuava juurakkovalkea pysyi Jennyn mielessä vuosikymmenet.

Siivousjoukkoon ikää muuttamalla

Karjala vallattiin takaisin, mutta entisille kotipaikalle ei voinut muuttaa. Siviilistä haettiin väkeä raivamaan valtaajien asuttamia taloja. Siellä oli räjähdysainesten lisäksi silkkaa siivottomutta. Hilka-sisko ilmoittautui. Jennyn 15 vuoden ikä ei olisi riittänyt, mutta hän korjasi sitä hiukan ylöspäin.

Ei se varmaan kovin suuri synty ollut, sillä hänet palkittiin sodan päätyttyä Mannerheimin ristillä.

Nuoret naiset sijoitettiin kotikylän kansakoululle, muutaman kilometrin päähän kotitalosta. Siellä ei

ollut lupa käydä, sillä kylä vilisi desantteja. Huoltopäällikkönä toiminut tyttöjen eno oli jo saanut surmansa.

Mutta tytöt tekivät tunnuslureissun. Puhua he eivät tohtineet. Viimeisessä matkassa ennen kotitaloa Hilka ampui. Hän halusi karkottaa mahdollisen asukkaan ja niin tapahtui. Kotitalossa oli pimennysverhot ikkunoissa ja vesi kiehui hellalla. Asukasta ei näkynyt. Yhdessä kammarrissa oli oksin koristeltuja Stalinin kuvia, toinen kamari oli puolillaan lantaa.

Viimeinen lähtö sodan loppuessa

Jennyn perhe vielä palasi entiseen kotitaloonsa Karjalaan. Vasta sodan loppuessa varmistui viimeinen lähtö, joka sitten päättyi Alavudelle.

Lääkintämiehenä toimineelle Aarne-veljelle ei tullut kesähäitää, sillä hän kaatui kesällä 1944 ja haudattiin Joensuun sankarihautaan. Kaukopartiomies Toivo vihittiin alavutelais-tytön kanssa. Hilka tuli Tyrväaseen Katilan emäntä, Jenny päätyi Säskylään. Evakkotaival oli kulkenut Alavuden, Jalasjärven ja Euran kautta Säskylään.

Kodista löytyi kivijalka ja kuusiaita

Jenny on tehnyt 12 matkaa kotipaikalle Heinosten kylään, viimeksi 2009. Ensimmäinen käynti oli tyrmistys: joki oli kuivatettu ja rakennukset oli hävitetty. Mutta oli sentään peruskiäviä sekä mittava kuusiaita, joka olisi pitänyt leikata jo ennen evakkoon lähtöä.

Mittaa voi ottaa naapurista. Niukkanen sijaitsi kummalla ja pihassa kasvot sireenejä, joen toisella puolen asuivat Kiiverit, Kaasalaiset ja Äijöt.

Mukaan tulijoita ei ole tarvinnut pyydellä, paitsi sitä teini-ikäistä, joka ei halunnut kalkkisten matkaan. Mutta mieli muuttui äkkiä. Jennyllä oli sisäpiirin tarinoita niin kuin sitäkin sanailusta, kun naisväki valmistautui toiselle evakkomatalle. Perheen pään mielestä se ei ollut tarpeen.

Jenny Hutrin tuhka kätetään Pirkko-Liisan vieheen Peräseinäjoen hautausmaalle 4. lokakuuta 2019.

Kirjoittaja on Jenny Hutrin veljen Toivo Ijaksen tytär

Tuula Savelaa muistellen

□ Aino Honkala

Tuula Tellervo Savela, o.s. Tenkanen syntyi Vpl. Pyhäjärven Saapurussa 6.5.1935. Hänet siunattiin Hämeenkyrön kirkossa 31.8.2019 ja saatettiin Hämeenkyrön hautausmaalle sukulaisensa. Muistotilaisuus oli kirkon lähellä olevassa pappilassa. Pappi ja kanttori olivat koko ajan mukana. Monet tutut virret laulettiin kirkossa, haudalla ja muistotilaisuudessa. Hämeenkyrön hyvä pitopalvelu tarjosi herkulliset juhlaruuat ja kahvipöydän herkulliset leivonnaiset. Muistotilaisuudessa mukana ollut pappi puhui ja adressit luettiin.

Somerolla Kurin kartanossa lapsena evakkoaikana leikkittiin Tuulan kanssa. Kun päästiin takaisin Pyhäjärvelle, ehdittiin käydä siellä ensimmäinen koululuokka. Sen jälkeen Tuulan matka kulki Hämeenkyrön Mahnalaan ja minun matkani Suoniemen Kuljun kylälle Siuroon.

Muistotilaisuudessa meistä monet muistelivat Tuulan vieraanvaraisuutta. Muistan lämmöllä, kun olin jäänyt leskeksi, Tuula soitti ja pyysi tulemaan Tampereelle Aleksanterin kirkkoon enkelikirkkoon. Tuula oli autolla meitä vastassa ja Kai-miehensä kanssa saattoi meidät illalla kodin lähelle Murhasaaren parkkipaikalle. Toisena enkelikirkkopäivänä Kai lähti matkaan poikansa Tonin ja poikani Riston kanssa, ja kumpikin poika sai sillä matkalla uudet sukset ja taas illalla Kai saattoi meidät kotiin. Risto ja Toni ovat molemmat syntyneet kesäkuussa, toinen vuonna 1974 ja toinen vuonna 1975. Nyt Tonilla on Ella-tyttö ja Antti-poika, ja Ristolla on Julia-tyttö ja Julius-poika.

Kiitos Toni ystävällisestä kutsusta Tuula-ystävän hautajaisiin ja autokyydistä, josta sain nauttia kauniissa kesäsäässä. Lämpimät muistot säilyvät mielessäni.

Ja kuten serkukset Annikki ja Irja Matikainen usein karjalaisten tilaisuuksissa Siuroon lauloivat: ”Ei koskaan häivy kaipuu synnyinseutuun. Kaukana kangastavaan. Käyn sinne unelmissain usein uudestaan.”

Kiitosvirren vuoro oli viimeksi, ja pappina Mika Pajunen siunasi isoäitinsä.

Vihitty

Pyhtään kirkossa vihittiin 10.8.2019 avioliittoon **Heikki Naskali** ja **Saara Lehtoranta**. Heikki on kotoisin Nokialta ja Saara Kotkasta. Heikin vanhemmat ovat **Kirsti** (o.s. Karttunen) ja **Edwin Naskali** ja isovanhemmat äidin puolelta ovat **Annikki** (o.s. Matikainen) ja **Matti Karttunen** Vpl. Pyhäjärven Noitermaan kylästä ja isän puolelta **Elina** (o.s. Pärsinen) ja **Emil Naskali** Vpl. Pyhäjärven Alakylästä.

Väitös

Markus Whiteland on väitellyt tohtoriksi matematiikan alalta Turun yliopistossa.

Markuksen äidin isä **Leevi Orpana** (1936–2016) oli Vpl. Pyhäjärven Montrualta. Terttu-mummu asuu edelleen Sastamalan Äetsässä. Markuksen vanhemmat **Tuula** ja **Alan Whiteland** asuvat Ikaalisissa.

Toimittajan kynästä

Parahin lukija,

SYKSYLLÄ HAIKEUS AINA koskettaa iloistakin ihmistä. Sadonkorjuun riemusta huolimatta jokin aina päättyy. Kesän tulee aika loppua, vaikka mieluusti sen lämmössä viivyttelemmekin. Meille karjalaisille syksyn liittyy erityinen haikeus, joka vilahtaa mielessä joka vuosi, mutta tänä vuonna erityisen vahvana, koska heimomme kohtalo sinetöitiin juuri syksyllä. Ensin 80 vuotta sitten, kun lämmin ja touhukas kesä päättyi kylmästi talvisodan puhkeamiseen ja toisen kerran 75 vuotta sitten, kun rakkaat ovet suljettiin viimeisen kerran. Katse piirsi muistiin kotimaisen muodot, rakkaitten hautapaikat hyvästeltiin ja edessä oli tuntematon.

MUTTA KUTEN LUONTO, niin heimommekin jatkoi elämäänsä; asetuttiin ja juurruttiin uusille paikkakunnille, ja karjalaisuus säilyi elämän muodossa ja tavoissa, rikastutti uutta naapurustoakin ja elää edelleen. Heimoluonne löytää aina myönteiset näkökulmat ja kuljettaa elämän onnea mukanaan.

Syksyllä uusi alku liittyy myös maatalousvaltaisen kansan perimään ja kouluvuoden kiertoon. Tapaamme aloittaa uutta syksyisin, on se sitten käsitöitä, kieli-, liikunta- tai muita kursseja tai opintoja. Eteenpäin on elävän mieli!

LEHTIASIASSA TÄMÄ TARKOITTAA sitä, että nyt muistellemme aikoja 80 ja 75 vuotta sitten. Tässä lehdessä on kuvia ja muisteloita rauhan, mutta kuitenkin varustautumisen ajasta 80 vuotta sitten sekä evakkoon lähdöstä sodan uhan alta. Muistelo on myös 75 vuoden takaa, jolloin evakkomatka tuli pysyvä. Otamme vastaan lisää muisteloita ja valokuvia näiltä sekä talvisodan ajoilta seuraaviin lehden numeroihin.

ETEEPÄIN KATSOTTAESSA MUISTUTTAISIN, että jatkosodan jälkeistä asutuskäytöstä ei ole vielä kattavasti dokumentoitu, eikä tutkittukaan. Siksi olisi erityisen tärkeää muistella sitä ja katsella valokuvia 40-50-luvuilta, merkitä niihin tietoja ja jutella ajoista useamman sukupolven kesken. Nuorempi polvi on avainasemassa näiden keskustelujen talentajana, se on helppoa nykyisillä välineillä. Työ tulee aikanaan olemaan äärimmäisen arvokas, ei pelkästään oman suvun piirissä, vaan suurempaa kuvaa ajanjaksosta muodostettaessa. Otamme näitä muistoja mielellämme vastaan ja julkaisemme lehden ensi vuoden numeroissa.

Ystävällisesti
palveluksessanne,

Tea

80 vuotta sitten syksyllä uskottiin rauhaan

KUVAT KYLÄKIRJASTA IKKUNA ENKKUAAN/MATTI PÄRSSINEN

□ Tea Itkonen

Käkisalmen Sanomien etusivun otsikot 2.9.1939 kertoivat edellisenä päivänä puhjennesta sodasta. Otsikoissa mm. mainittiin Danzigin käytävän kriisin ratkenneen sotaan. Seuraavassa lehdessä kerrottiin Englannin ja Ranskan aloittaneen sodan Saksaa vastaan Puolan kanssa tekemänsä sopimuksen velvoittamina. Suomi ja muut Pohjoismaat julistautuvat puolueettomiksi. Jo 5.9. otsikot kertoivat puutavaran viennin olevan seisoksissa, mutta maan olevan viljan suhteen omavaraisen. Sokerin ja kahvin hamstrausta näkyi jo Käkisalmen kaupoissakin.

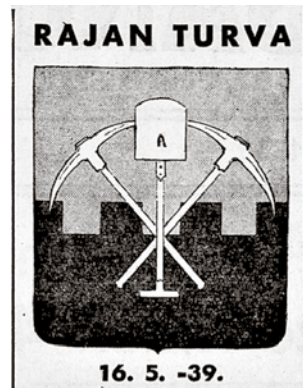
Linnoitustyöt alkuun jo keväällä

Vaikka Suomi muiden Pohjoismaiden joukossa julistautui puolueettomaksi, historiataakamme havahdutti toimiin rajan vahvistamiseksi linnoitustöillä. Vaikkakin Yleisesikunta jo 1930-luvun alkupuolella tähtäsi Kannaksen pääaseman vahvaan linnoittamiseen, päästiin työhön vasta kymmenluvun jälkipuoliskolla, silloinkin varsin vaatimattomin resurssein.

Tässä nuoret opiskelijat olivat aloitteellisia ja antoivat lihasvoimansa taloköyhtöön kesälomansa 5.6.–1.10. ajan. Syyskuun alkuun mennessä suomenkielisten osakuntien jäsenistä 55 % oli ilmoittautunut linnoitustöihin, Akateemisen Karjalaseuraan kuuluvista ylioppilaita jopa 90 %.

Kannaksen linnoitustöiden vapaaehtoistyövoiman hankinnasta ja töiden organisoinnista päävastuun kantoivat Akateeminen Karjala-seura ja suojeluskunnat. Vapaaehtoisuutta tehtiin kaikkiaan 50 000 työviikkoa yli 60 000 vapaaehtoisen voimin.

Ylioppilaat myös käynnistivät rahallisen tuen keruun linnoitustyöntekijöiden huollon järjestämiseksi perustamalla Rajan Turva -nimisen järjestön ja keräyksen.

16.5.1939 oli Rajan Turvan järjestämä erityinen kampanjapäivä, jolloin mm. erilaiset henkilöstöryhmät, yritykset ja aliotokset luovuttivat päivän palkansa linnoitustöiden tueksi.

Linnoitustöitä Enkkuan kylässä. Tankkiesteiden teossa työnjohtaja Määttänen sekä Juho ja Heikki Pärssinen. Esteet ovat vieläkin paikallaan.

Vuokselassa asiamiehenä oli entinen maanviljelijä **Väinö Virkki**, Pyhäjärvellä kirkonkylän kansakoulun opettaja **Emil Korhonen**, Raudussa ekonomi **S. A. Pietiäinen**, Metsäpirtissä pastori **Eino Vauramo** ja Sakkolassa pastori **Arvo Liesmaa**. Toukokuussa listoja oli liikkeellä jo 18.000 kappaletta.

Lotat huolehtivat muonituksesta

Lotat huolehtivat miesten muonituksesta sekä matkojen varsilla että varsinaisilla linnoitustyömailla. Syyskuun alussa jo monet kymmenentuhannelle miehelle olivat olleet vapaaehtoisessa työssä linnoitustyömaille, kuka viikon, kuka useamman viikon ajan.

Lotat kokosivat tukea linnoitustyömailla työskenteleville myös Käkisalmen seudulla. He liikkuvasti syyskuun alussa kaikilla paikkakunnilla myymässä linnoitustöiden kannatusmerkkejä, joita oli kolmea eri hintaluokkaa: paperinen merkki tuki yhden markan edestä, metallinen 10 markalla ja hopeanvärinen, erikoisen siro merkki 50 markan edestä. Vuoden tunnus olikin tukimerkki joka miehen ja naisen rinnassa, sitä kehoitettiin kantamaan aina, joka tilaisuudessa. He kokosivat lahjoituksia myös keräyslistoilla. "Asia on vakava! Avatkaa kukkaronne!"

Lakimuutos ja hamstrausta

Käkisalmen Sanomat kertoo 5.9.1939, että presidentti päätti antaa Valtioneuvossa 4.9. eduskunnalle lakiesityksen sotatilasta annetun lain muuttamiseksi. Tavoite oli muuttaa lakia siten, että kaikki kansalliset resurssit saataisiin entistä enemmän ja nopeammin käyttöön maanpuolustuksen hyväksi ja puolustus tehokkaasti

järjestetyksi. Sotilasviranomaisten pakkotilausoikeutta haluttiin laajentaa mm. kulkuneuvoihin vetoeläinten lisäksi ja haluttiin turvata puolustuslaitokselle sota- ja muita tarvikkeita toimittavien teollisuuslaitosten laitteiden, työvälineiden ja raaka-aineiden saanti. Laki laajensi myös tilapäistä työvelvoitetta.

Samana iltana valtiovarainministeri **Väinö Tanner** piti radiossa puheen, joka kosketteli elintarvikkeiden omavaraisuutta. Ensin hän totesi yleisön vallan ostokiihkon ja tavaroita on ostettu varastoon, minkä on keretty. Rohmutujen tuotteiden suosikit ovat olleet sokeri, kahvi, suola, saippua ja jopa kuiva leipä. Kauppiaitten varastot eivät kestäneet tätä rynnistystä.

Tanner rauhoittelee kansaa muistuttamalla, että vaikka sodan vaikutukset tulevat tuntumaan puolueettomissakin maissa, on väärin rinnastaa tilanne maailman sodan loppuvuosien tilanteeseen. "On aluksi syytä mainita kaikkien tuntema tosiasia, että meillä erinäisillä tuotantaloilla on tätä nykyä ylituotantoa", sanoo Tanner ja muistuttaa, että varsinkin maitotalous ja sen tuotteet voi ja juusto, lisäksi munat ja liha, erityisesti sianliha sekä kalat ovat näitä aloja.

Hyvän sadonkorjuun ja vanhan sadon numeroitten valossa vallitsee viljatuotteiden suhteen omavaraisuus ja perunasadosta voidaan odottaa erittäin runsasta. Sokeri-, kahvi- ja suolavarastojen hän myös kertoo riittävän 3-6 kuukauden ajaksi, jolloin ensimmäiset mahdolliset toimitushäiriöt on varmaan jo voitettu.

Bensiinistä Tanner sanoo sen sijaan tulevan pula, jota pyritään helpottamaan mm. muuttamalla autokantaa osaksi puuhiiltä käyttäväksi.

Puutavaravienti seisah-

Matti Pärssinen tarkastamassa Enkkuan tankkiesteitä vuonna 2000.

tui hyvin pian sodan alettua. Sitä ei pidetty suurena haittana, koska laivausaika oli muutoinkin lopullaan ja sahausaika alkamassa. Todettiin kuitenkin, että jos sotaa jatkuu pitkään, nousevat sahatavaran hinnat. Saksan ja Englannin satamiin ei lähde laivoja ja niissä olevia suomalaisia aluksia oli käsketty kiireellisesti palata kotimaahan. Säännöllinen laivaliikenne Ruotsiin ja Viroon jatkui. Puhelin- ja lennätinyhteydet ulkomaille olivat suureksi osaksi katkenneet.

Pienikokoinen uutinen lehdessä kertoi, että "puolustusministeriö on puolueettomuuttamme turvaamaan tehnyt päätöksen kutsua ylimääräisiin kertausharjoituksiin jonkin verran reserviläisiä." Kutsun ilmoitettiin toistaiseksi koskevan vain vähäisiä joukkoja.

Lähteitä:
Käkisalmen Sanomat 2.-5.9.1939
Linnoittaminen ja sotatoimet 1918-1944
yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/14/sodan-alla
Ikkuna Enkkuaan

Suurvaltain sota.
Englanti ja Ranska auttavat Puolaa.

Englanti aloitti sotatilan eilen klo 11 ja Ranska klo 17.

Englannin parlamentti kokoontui ilmahälytysten kaikussa.

"Emme pyydä muuta kuin saada hoitaa omat asiamme."

Tasavallan presidentti korosti kansamme puolueettomuustahtoa avatessaan v:n 1939 valtiopäivät lauantaina.

"Meidän on purtava hampaamme yhteen ja aloitettava taistelu", lausui Chamberlain.

Käkisalmen Sanomien otsikoita 80 vuoden takaa, syyskuun ensimmäisiltä päiviltä 1939.

Linnoitustöitä tehtiin Pyhäjärvellä kesällä -39

□ Tea Itkonen

Pyhäjärvellä linnoitustyöt koskivat erityisesti Noitermaan seutua, sillä Vuoksen–Suvannon-päälän pohjoispuolella katsottiin Kiimajärven–Pyhäjärven–Yläjärven–Laatokan välinen kannas sopivaksi seuraavaksi puolustuslinjaksi eräittien muitten alueitten kanssa, kertoo **Heikki Karttunen** kirjassa Noitermaan seudun historiikki.

Toukokuun alussa tulivat Peräpohjolasta ja Kainuusta ensimmäiset linnoittajat, 200 miestä ja 20 lottaa. Tyypillinen työjakso oli kahdesta kuuteen viikkoa, jonka jälkeen tuli uusia miehiä tilalle. Heidät majoitettiin Noitermaan kansakoululle ja Valistus-talolle sekä yksityiskoteihin. Heikki Karttunen oli tuolloin suojeluskunnan Noitermaan kyläosaston päällikkönä ja hänen tehtävänä oli huolehtia linnoitusmiesten majoituksesta ja virkistystoiminnasta. Karttusen taloon oli majoitettu linnoitustöiden valvojat kapteeni Tilus, majuri Väinämö, luutnantti Korhonen ja luutnantti Riikonen.

Ensimmäinen hanke oli tankkiesteiden asettaminen Kiimajärven ja Pyhäjärven väliselle reitille, joka kulki pysäkin, Iivannasuo ja Tienlaitalammen kautta ja Jaaman länsilaitaa pitkin. Osittain rakennettiin kivistettä, osittain kaivantoja ja juntattiin ratakiskoja pystyyn. SA-kuva kertoo kiviesteestä. Syksyyn mennessä saatiin valmiiksi myös toinen estelinja

Kiimajärveltä Miissuan lampien ja harjujen kautta Suursuolle.

Paikalliset lotat yhteistyössä muualta tulleitten kanssa huolehtivat linnoitusmiesten muonituksesta. Kenttäkeittiö höyräsi muonituspällikkö **Alina Tompurin** johdolla kansakoulun pihalla. Lotat pitivät myös Lotta-kahvilaa kylän keskustassa, YH:n aikana **Heikki Pulakan** talossa. Myös pikkulotat olivat avuksi: ”Olimme perunankuorijoina ja tunsimme itsemme tärkeiksi”, muistelee **Taimi Lehtinen**.

Karttusen talossa

Aini Suikkanen (o.s. Karttunen, s. 1908), e.m. Heikki Karttusen sisar, muistelee linnoitusaikaa kirjoittamassaan omakustanteisessa muistelukirjassa ”Ajan ratas”. Karttusen perheen talo oli aivan Noitermaan kyläraitin, maantien varrella, Raudusta, Metsäpirtistä ja Sakkolasta Käkisalmeen menevän maantien reunassa.

Noitermaan puhelinkeiskus oli Karttusella, sen varsinainen hoitaja oli Aini, mutta tarvittaessa kaikki perheessä pystyivät hoitamaan keskusta. Sisaret Tyyne (myöh. Pietarinen) ja Toini (myöh. Tammi) olivat lottia ja toimivat koko sodan ajan viestilottina. Vanhin veli Toivo oli taksiautoilija ja kuljetti mm. Pyhäjärven nimismiestä, Toivo toimi sodan aikana sotapoliisina.

Noitermaan kylän halki kulki myös rautatie, ja

Noitermaan pysäkki oli toinen paikka Pyhäjärvellä, jossa junat Pyhäjärven aseman lisäksi pysähtyivät. Öiseen aikaan pysäkillä purettiin junasta reppuselkäisiä linnoitusmiehiä.

Aini Suikkanen kertoo: ”Kesä oli kaunis kuten Karjalan kesät aina. Ja junat tuo uusia linnoittajia, miehet vaihtuivat. Kuopiolainen majuri Väinämö asui meillä, johti 2 kk linnoitustöitä. Lujaa ja kestävää piti olla linnoitusesteiden.

Majoitus sujui kun lämmän kesä oli. Vintit, aitat, yliset täynnä oli kaikki paikat. Me itse emme ymmärtäneet, mihin päämme kallistaa. Linnoittajista monet oli ensi kertaa Kannaksella. Meitäkin he ihmetteli: ”Ette olekaan Marusojen ja Karjaanien näköisiä”. Me emme ymmärtäneet sitä. He tarkoittivat venäläisiä naisten nimiä, näköä, muotoa, selittäen. ”Te ette ole siis venäläisiä, ette.”

Sunnuntai-illoin Valistustalolla järjestivät iltaamat raskaan työnsä lomaksi. Kyllä hauskaa oli, ja oli ohjelmansuorittajia.

He olivat kuulleet Terijoesta ja rajaretkistä. Lauantai-illoin halusivat sen verran lomaa, niin monet ryhmät lähtivät matkalle illalla. Meillä oli kaksi autoa käytettävissä. Veljeni Toivo paljon liikkunut ja veljeni Eevert toisella autolla.

Lähtivät oikeille rajaretkille. Inonpatterille, Terijoelle ja kuuluisalle Rakkauden haudalle, ne olivat rajan nähtävyydet ja Lintulan nunnaluostari. Siellä olin minäkin jo ennen käynyt, ne olivat nähtävyydet Suomenlahden rannalla. Entisiä Venäjän ylimystön kylpylähietikoita, pitsihuviloita Harppulinnoineen ym. huviloineen.

Kannaksen juhla Pyhäjärvellä

Vuotuinen Karjalan Kannaksen Liiton kaksipäiväinen kesäjuhla, Kannaksen juhla, järjestettiin 6.–7. elokuuta 1939 Pyhäjärvellä Kokkolinnassa. Juhlat keräsivät tuhatlukuisen yleisöjoukon eri puolilta Kannasta. Juhlissa oli mukana myös satoja linnoitustöissä olevia toispaikkakuntalaisia.

Jo avajaisilltamissa oli väkeä noin 400 henkeä. Liiton sihteeri mv. Jalmari Pusa korosti avajaispuheessaan tahtoa ja tilaisuutta tehdä jalon maanpuolustustahdon elähdyttämälle maakuntien välle Karjalan oloja, tapoja, ihanteita ja toiveita tutuiksi ja lähentää Kannaksen iloiseen kansaan. Laulajatar **Ilmi Paavilainen** Räisälästä esitti vaativan, mutta onnistuneen konserttiohjelman, Mozartia, Melartinia, Marcelloa, Schumamnia,

Linnoitustyöt Enkkuan kylässä

Uuno Peltoniemen syyskuun lopulla 1939 ottama valokuva sarja linnoitustyömaatoimista Enkkuan kylässä löytyy Museoviraston Kansatieteen kokoelmista.

Kuvat kertovat työskentelevistä Enkkuan kivilouhoksella (1), kivenlohkareiden siirtämisestä vinsseillä (sivu 1), muonavieraiden omatoimista tiskaamisesta penkin päällä aterian nauttimisen jälkeen (2), makuusijoista sivurakennuksessa Enkkuan entisen koulun käsityöluo-

kassa (3) ja ehkä aamuhertatystä tai ruokasoittoa trumpetillaan (4).

Enkkuan kylästä kertovassa kirjassa Ikkuna Enkkuaan **Matti Pärssinen** kertoo, että Pyhäjärvi kuului III linnoitustyömaapiiriin. Enkkuan koulupiirin alueella rakennettiin hyökkäysvaunuesteitä, etupäässä kiviesteitä ja kaivantoja kannaksille, jotka yhdistivät Pyhäjärven Enkkuanlahdesta Rahkajärveen ja Rahkajärven Yläjärveen.

”Työt alkoivat juhalla nuorisoseuran talolla ja sen kentällä 29.7.1939. Linnoittajat olivat pääosin Kuopion suojeluskuntapiirin alueelta”, kertoo Pärssinen. Pyhäjärven ja Rahkajärven välisellä kannaksella kiviesteet ovat edelleen paikallaan.

Lokakuun alussa 1939 Enkkuan kansakoulu sai majoittaa ylimääräisiin kertausharjoituksiin kutsuttuja miehiä, kyseessä oli 10. divisioonan jalkaväkirykmentti rykmentti JR30.

Noitermaan työkomppania valmiina lähtöön. Alla kenttäkeittiö Noiterman koulun pihalla. Kuvaaja Ville Koponen.

Hannikaista jne. Puhujina mainitaan M. Valkonen, A. Komonen ja Jalmari Pusa.

Pääjuhla oli sunnuntaina ja mukana kolmisen sataa linnoittajaa miesten vaihtopäivästä huolimatta. JP4:n 12-miehin soittokunta soitti kapellimestari **T. Kuparisen** johdolla, mm. Jääkärien marssin ja **Heino Kasken** säveltämän Viennankarjalaisen rapsodian. Särkisalon, Tiurin ja Monturan yhdistynyt juhla-uoro opettaja **P. Aholan** johdolla esitti mm. Kannaksen laulun ja Kevätaamun. Juhlanäytäntö, **Santeri Ivalon** ”Lahjoitusmailla” tutustutti linnoitusmiehiä Kannaksen historian erityisoloihin.

Yleisö palkitsi valtavien suosionosoituksin sakkolalaisen **Aleksanteri Aavan** kirjoittaman ja **J. Haapalaisen** säveltämän JP4:n säestyksellä esitetyn Linnoittajien laulun.

Heilu hakku, joudu työ, kiirehesti kirves lyö, meill' on järviä ja maita tehtävä on raja-aita, jott' ei karja naapurin pääsis pahan tekoihin.

Kaikin voimin raada mies työhön kutsui kotilies, suur' on meillä lemmen luku tässä toimii Nurmen suku, kansa tänään katsoon meitä niinkuin katsoi jääkäreitä.

Iske, väänää lapioi, myrskyn merkit mailla soi, tähä sulku, tuohon puomi, silloin säilyy meillä suomi, läntisten ei lähde alle, eikä joudu iivanalle.

Kestää kyllä Suomenmaa, usko, raataa, linnoittaa, jos on taiston hetket suotu, Verduni myös täällä' on luotu, siin' ei murra isoviha, missä jääpi kotipiha, keväimen kun koittaa koi, nurmi jälleen vihannoi!

Heilu hakku, joudu työ, kirves kiirehesti lyö, etsikkomme on nyt aika, sisu tässä on parhain taika, hakkaa päälle! harjut soittaa Suomi elää. Suomi voittaa. – heilu hakku, joudu työ, kiirehesti kirves lyö!

Syksy käy hämärämmäksi

”Mutta mitä hämärämmäksi kävi syksy, sen levottomammaksi muuttui elämä. Uutisia kovin tärkeinä seurattiin koko maassa.

Alkoi tapahtua”, muistelee Aini Suikkanen kirjassaan.

”Meitäkin lottia kutsuttiin Kokkolinnassa, suojeluskuntataloon. Kutsuttiin johtoportaan selostukseen sinne. Vakavia olimme, kun poljimme pyörillä kotiin. Kuluu vain 15 minuuttia jos Leningradista viholliskone ylittää rajan, ja se on jo Kokkolinnan yllä.

Tilannetta selostettiin meille, vakavaa. Kotona kiersi majoitustiedustelut, kaikenlaista mobilisoitiin. Kotitalot, autot, hevoset ym. Aluevalvojamme luutnantti Kosma puhui. Omat pojat kutsuttiin Taipaleen patterille ja muun Suomen joukot saapui kannakselle.

Paikkakuntalaiset, kella oli sukulaisia, lähtivät muualle Suomeen, vaan he tulivat ennen sodan alkua pois kotiin. Oli niin ikävä ja jännitti niin, he sanoivat. Minä totesin tähän: Oma maa mansikkata, on muu maa mustikkaa.”

Lähteitä: Impi Wiika: Pyhäjärvi, Noitermaan seudun historiikki; Aini Suikkanen, Ajan ratas; Ikkuna Enkkuaan; Käkisalmen Sanomat 8.8.1939

Vpl. Pyhäjärveltä Pohjanmaan kautta Jaakkimaan

Sisarusten evakkoretki syksyllä 1939

□ Riitta Hirvonen
o.s. Korhonen

”Nousevan myrskyn merkit lisääntyivät syksyllä 1939. Poliisiviranomaiset kävivät talo talolta ilmoittamassa, että vanhusten, sairaiden ja lasten olisi syytä siirtyä sisämaahan, pois Karjalan kannakselta. Miehet kutsuttiin lokakuun 10.päivänä saapumaan ylimääräisiin kertausharjoituksiin, YH:hon. Tuvat täyttyivät Keski-Suomen miehistä, koulutyö jouduttiin keskeyttämään syyslukukaudella 1939, myös Kahvenitsan ja Pyhäkylän kouluilla.”

Näin aloitti **Kerttu Rätty** muistelmansa Vpl. Pyhäjärvi-lehdessä keväällä 1983. Hänen kokemustensa pohjalta kerron sisarusten evakkomatkasta.

Vapaaehtoiseen evakkoon

Jo syyskuussa 1939 oli konstaapeli **Lauri Soikkeli** käynyt Kahvenitsan koululla kertomassa tilanteesta: vapaaehtoisesti lähtevät voisivat ottaa mukaansa enemmän tavaraa kuin ’pakkolähdön’ koittaessa. **Väinö Rätty** oli ollut kesän linnoitustöissä, mutta syksyllä aloitettiin koulutyö normaalisti.

Lokakuun 7. päivän aamuna saapui Pienen Juhon Tauno (Tauno Pärssinen) koululle. Hän toi Väinö Rädylle määräyksen lähteä kolmen tunnin sisällä Sortanlahteen. Oppilaat kutsuttiin sisälle ja heille pidettiin aamuhartaus, jonka jälkeen heidät

lähetettiin koteihinsa, monet itkusilmin.

Kerttu Rätty oli seitsemännellä kuulla raskaana. Tohtori Huttunen oli kielittänyt ehdottomasti ajamasta enää polkupyörällä. Mutta ”hätä ei lue lakia”. Alakoulunopettajan **Sirkka Lavasteen** kanssa hän koki tavaransa sekä varusti Leenan ja Veikon pyörämatkalle Pyhäkylän koululle (10 km).

Siellä sisarukset miettivät, minne lähtisivät. Eräänä yönä, kovassa rankkasateessa, pistäytyi Väinö Rätty Pyhäkylässä ja kehotti sisaruksia lähtemään Vimpeliin kolmannen sisarensa luo. Väinö Rätty palasi Konevitsaan. **Emil Korhonen** palveli Järisevän linnakkeella.

Lokakuun 13.päivänä kirkkoherra **Karl Wiika** kyyditti sisarukset lapsineen Pyhäjärven asemalle. Samassa junassa matkusti myös Alakylän opettaja **Daisy Karilainen** lastensa kanssa. Näin alkoi ensimmäinen, ikävä matka evakkoon.

Pitkät junamatkat

”Elisenvaarassa vaihdoin me toiseen junaan. Kaurapuuroannokset jäivät lautasille, kun äkkiä ilmoitettiin, että juna lähtee. Siinä ohittaessamme suurta ihmisjoukkoa huomasimme pienen pojan seisomassa lokakuun kylmässä säässä risaiset kumisaappaat jalassa, polvet paljaina ja vilusta sinisenä. Voin pahoin ja olin pyörtyä. Näky oli niin murheellinen.” Kolmannen luokan, van-

hanmalliset vaunut olivat tupaten täynnä vanhuksia, äitejä ja lapsia. Nälkä ja väsymys purkautui itkuiksi. Eräs mummo yritti lohduttaa väsynyttä äitiä itkevine lapsineen: ”Kyllä se on nyt niin, että nyt on purtava hampaat yhteen. Ei tässä itku auta. Nainen vastasi siihen, ...että kun se mies jäi sinne ja lehmätkin vielä. – Eihän tämä sinänsä olisi ollut hupaisaa kerrottavaa, mutta kun lohduttajalla itsellään ei ollut yhtään hammasta suussa.”

Sisarusten monta päivää kestänyt, monia pitkiä pysähdyksiä sisältänyt matka jatkui Pieksämäelle, nyt toisen luokan vauvussa ”klooseineen”. Junanvaihtojen yhteydessä oli jaksettava raahata niin matkatavarat kuin väsyneet lapsetkin. Kauhavan asemalle saapumisesta ilmoitettiin niin viime tipassa, että lapset jouduttiin herättämään ja kantamaan ulos. Samassa vauvussa istunut kersantti lupasi heittää ikkunasta lasten vaatteet ja muut matkatavarat. Vaatteet puettiin lapsille asemahallissa.

Kauhavalla päästiin yöpymään Orrenmaan matkustajakodissa. Huoneessa ei ollut kalustusta. ”Oli säälittävää laittaa lapset nukuttamaan pelkälle lattialle.” Olivathan he matkan aikana yrittäneet nukkua vain junan penkeillä tai asemien lattioilla. Matkustajakodista sisarukset eivät päässeet soittamaan Vimpeliin, koska vain sotilaspuhelut sallittiin. Aamupuurolla neljän pienen lapsen kanssa odottavaa äitiä säälittiin,

Väinö ja Kerttu Rädyn perhe . Vpl. Pyhäjärvellä syntyivät Leena 1934 ja Veikko 1937. Keskellä oleva Tuomo syntyi joulukuussa 1939 Jaakkimassa. Neljäs lapsi Tuula syntyi 1946 Hyvinkäällä.

Rättyjen perhe

Väinö Rätty syntyi Jaakkiman Metsämikissä 1901. Hänen vanhempansa olivat **Riitta o.s. Kormanon** ja **Matti Rätty**. Väinö Rätty kävi kauppaopiston Kotkassa ja valmistui kansakoulunopettajaksi Rauman seminaarista. Hänet valittiin Vpl. Pyhäjärven Kahvenitsan

koulun ensimmäiseksi opettajaksi 1932. Sotien jälkeen hän toimi opettajana Hyvinkään koululla ja kuoli yllättäen Hyvinkään sairaalassa 1949.

Kerttu Rätty, o.s. Louhos, (1907–94) oli käynyt kauppaopiston Kotkassa. Avioiduttuaan hän tuli Kahvenitsan koululle elokuussa 1933. Rädyn pariskunta oli

aktiivinen niin kylän kuin koulunkin riennoissa. Mieheensä kuoleman jälkeen Kerttu Rätty hoiti opettajien sijaisuuksia Luopioisissa, Urjalassa, Hämeenkyrössä ja Viljakkalassa.

Syksyllä 1956 hän pääsi konttoristiksi Maatalousministeriöön ja vuonna 1958 Puolustusvoimien pääesikuntaan Helsinkiin.

joten puhelu järjestyi. Vimpeliin oli vielä 68 kilometriä matkaa. Vasta illalla myöhään he pääsivät sinne linja-autolla.

Helga-sisaren luona Vimpelissä

Matkan rasituksista ja sodan peloista päästiin huokaisemaan Helga-siskon anopin, Korven mummun, mökissä. Pihapiirissä oli navetta. Helga-siskolla oli kaksi lasta ja kolmas kuukauden ikäinen vauva. Ja nyt mökkiin ahtautuivat sisaret sekä viisivuotias, kaksi kaksivuotiaista ja seitsemän kuukauden ikäinen lapsi. Kerttu oli äärimmäisen väsynyt, jalkoja särki, olihan hän seitsemännellä kuulla raskaana. Korven mummu oli hyväsydäminen ja majoitti huoneisiinsa myös muita evakkoperheitä, koska se oli määräys. ”Sodanvaara kasvoi, mieli musta ja sydän surullinen miestemme puolesta. Kun sodan tulo pitkistyi, kirjoitteli mieheni, että jos tulisimme Jaakkimaan hänen omaistensa luo. Kälyni oli kättilö ja hän auttaisi vaikeina hetkinä minua.

Tuntui arveluttavalle, mutta kun mieheni kirjoitti, että voisi pistäytyä

lomallakin katsomassa meitä. Kyllähän näin jälkikäteen ajatellen lähtöme oli uhkarohkea. Meillä oli ikävä, niin päätimme lähteä.” Varmaan lähtöön vaikutti myös se, että lähin lääkäriapu oli Lapualla. Mutta olihan mökissä ahdasta ja vilinää.

Paluu Jaakkimaan

Kauhavan asemapäällikkö varoitteli lähtemästä: ”sota siitä tulee”. Mutta marraskuun 13. päivänä sisarukset lähtivät pitkälle matkalle kohti Jaakkiman Metsämiklää. ”Sota alkoi ja me pienessä mummon mökissä pelkäsimme. Eivät miehet ehtineet lomille. Yhtäjaksoinen jymy, lentokoneitten surina, pommitusten ääni, kaikki pelon lisäksi. Milloin osuu. Desanttivaarakin oli ja kylä oli nuorten poikien vartioimana...

Tämän kaiken keskellä syntyi kolmas poikamme joulukuun 16. päivänä. Pelko oli hirveä, milloin tulee turma. Juoksimme valkoisten lakanoiden suojassa metsään suojaan. Mehän olimme sotatoimi-alueella. Ihme, että meidät sinne päästettiin.”

Artikkeli pohjautuu Kerttu Rädyn muistelmiin Muistojeni Pyhäjärvi Vpl.Pyhäjärvi-lehdessä tammikuusta heinäkuuhun 1983, Tuomo Rädyn haastatteluun sekä Kahvenitsan koulupiirin kirjaan.

Halusin kirjoittaa äitini Mer-ta Korhosen ja tätini Kerttu Rädyn evakko-retkestä loka-marraskuussa 1939, koska heidän urheutensa puhuttelee minua vieläkin. Kaikkien evakkoperheitten monta päivää kestäneet juna- ja patikkamatkat ovat ihmeellisiä selviytymistarinoita.

Vapaaehtoinen evakkoon lähtö lokakuussa oli ymmärrettävä. Mutta se, että sisarukset marraskuussa palasivat sota-alueelle Jaakkimaan, on käsittämätöntä. Toki turvana Jaakkimassa oli Kertun käly, joka oli kättilö. Äidilläni oli kaksivuotias Juho ja seitsemän kuukauden ikäinen Kalevi. Kertulla oli viisivuotias Leena ja kaksivuotias Veikko. Hän oli myös seitsemännellä kuulla raskaana. Kaipuu kotiseudulle ja vahva sisu on vienyt Suomen naisia aina eteenpäin.

Jatkuu tammikuun numerossa 2020

Mertta ja Emil Korhonen sekä Vpl. Pyhäjärvellä syntynyt Juho (1937) ja Käkisalmissa syntynyt Kalevi (1939).

Korhosen perhe

Emil Korhonen oli syntynyt Nurmeksessa vuonna 1901. Hän valmistui opettajaksi Sortavalan seminaarista vuonna 1930 ja valittiin heti Pyhäkylän koulun opettajaksi.

Mertta Louhos (s. Kotkassa 1913) valittiin Pyhäkylän koulun ensimmäiseksi (ja viimeiseksi) alakoulunopettajaksi vuonna 1935. Emil ja Mertta Korhonen avioituivat elokuussa 1936.

Monivaiheisten evakkomatkojen lomassa he palasivat Pyhäkylän koululle vuosiksi 1942–44. Kesällä 1943 syntyi heille kolmas poika Timo, joka kuoli Pylkönmäellä joulukuussa 1944. Sodan jälkeen syksyllä 1945 heidät määrättiin Karkkilan Haukkamäen koululle. Siellä syntyi tytär Riitta vuonna 1948. Emil Korhonen kuoli 1984 ja Mertta Korhonen 2007.

Matkakertomus Musakanlahdesta Keski-Suomeen Multialle 19.6.1944

Tämän matkakertomuksen on esittänyt **Aili Sallinen** Vpl. Pyhäjärvelle tehdyllä kotiseutumatkalla 1990-luvun puolivälissä. Aili Sallinen, o.s. Kaasalainen oli Juho ja Helena (o.s. Juvonen) Kaasalaisen tytär Vlp. Pyhäjärveltä Musakanlahdelta (Kohtranta).

Tämä tarina on tositarina, joka alkoi 60 vuotta sitten. Olin silloin 17-vuotias ja serkkuni **Laina, Anja Laineen** sisar oli 22-vuotias. Vanhempani olivat keski-ikäisiä.

9. päivä kesäkuuta 1944 alkoi suurhyökkäys. Sodan äänet kuuluivat jo hyvin. Tykkien jylinä ja Kiviniemen pommitukset vavisuttivat ja ikkunat rakennuksissa helisivät ilmanpaineesta. Lentokoneista ammuttiin konekivääreillä niin, että metsä rapisi. Koneet lensivät tosi alhaalla, hyvin erottuivat punatähdet. Juhannus lähestyi kaikesta kauheudesta huolimatta. Odotettiin kesän suurta juhlaa, joka todellisuudessa muuttui pakomatkakksi.

Lähtövaroitukset kolme päivää ennen

Kolme päivää ennen lähtöä saimme varoituksen tulevasta lähdöstä. Vanhukset, lapset ja äidit lähtivät evakkoon vähän aikaisemmin. Meille tuli lähtökäsä 19.6. klo 18.00. Olimme valmiit lähtemään.

Matkaan lähti Tuomas-setä, Anja Laineen isä ajaten Lento-nimistä hevosta kuormineen, kärrin perässä oli toisella vuodella oleva ”sälkeivä”. Äitini Helena ajoi Siro-nimistä hevosta, jonka aisaan oli sidottu kahden ja puolen kuukauden ikäinen varsa, joka käveli emonsa vierellä koko matkan. Siinä olivat sen pehmeät kaviot koetukseksi. Isäni Juho ei saanut lähteä mukaan. Hänen oli jätävä rintaman takaiseen työpalvelukseen. Armeijaan oli jo luovutettu kaksi hevosta, Jukka ja Piku, jotka eivät koskaan palanneet siltä reissultaan.

Lehmiä ajoimme Lainan kanssa hevoskuormien perässä. Tie oli täynnä matkalaisia ja säikähdimme, miten saisimme pysymään 17 lehmää omassa ryhmässä. Huomasimme jo ensi kilometreillä, että ne huolehtivat toinen toisistaan. Koko matkan aikana ne eivät eksyneet vieraaseen karjaan. Joskus vain tuli pientä hajaannusta sotilasautojen tullessa vastaan ja kolareitakin sattui välillä. Pientä karjaa meillä ei ollut matkassa.

Viikonpäivät hämartyivät

Aluksi oli määräys kulkea yöllä ja levätä päivällä ja niin teimmekin ilmavaaran takia. Toivomus oli, että kulkisimme 25-30 kilometriä yössä. Suurin piirtein jaksoimmekin sen. Aina piti olla valmiina kuin partiolainen. Yöpymispaikat olivat erilaisia sarraimia (puimasauleja). Kerran nukuimme taivasalla nuotion läheisyydessä.

Juhannuksen aikaan saati rankasti ja olimme lämpimämpiä kesävaatteissamme. Onneksi tapasimme Parikkalassa ystävällisiä ihmisiä, jotka ottivat meidät kotiinsa. Saimme sauna (tämän ainoan kerran matkan aikana) ja vaihtaa puhtaat kuivat vaatteet. Saimme myös nukkua ihmisasunnossa. Lehmillä oli laitumet ja saimme riisua hevoset valjaista. Olimme tässä kodissa kaksi vuorokautta ja sateen lakatesa jatkoimme levänneinä matkaamme.

Usein oli epäselvää mikä viikonpäivä kulloinkin oli, mutta sehän ei ollut kovin tärkeää. Sotapoliisit ohjasivat liikennettä teiden risteyksissä, jotta tietäisimme mihin mennä. Alkumatkalla jouduimme lehmät lypettyämme kaatamaan maidot maahan.

Aluksi kuljimme pieniä hiekkateitä, pehmeitä ja mäkisiä, koska armeijan autot liikkui isommilla teillä. Kuljimme monen pitäjän läpi. Kaunein paikka oli ehkä Punkaharju, jonka molemmilla puolilla olivat vesistöt Puruvesi ja Pihlajavesi. Sieltä jäi muistiin erikoisesti lause, joka oli tekstattu 10-15 cm kuusen taimilla tien kaiteeseen metsän puolelle: ”Turvaa Suomen metsät”.

Tuomas-setä oli kuulut sadonkorjuuuhommista kotikylällä, ja niinpä hän kääntyi Simpeleestä takaisin hevosineen ja kuormineen ja me jatkoimme kolmen naisen voimin eteenpäin. Äitini piti huolta hevosista ja me Lainan kanssa lypsimme lehmät ja pidimme huolta niistä.

Jalkapattikkaa 300 km

Vihdoin lähestyimme Savonlinnan kaupunkia ja kuljimme sen läpi. Toivoimme, että tulisi sellainen asema, josta saisimme karjamme junaan. Olimme kulkeneet jo lähes 300 km jalkaisin, joka tuntuu nyt uskomattomalta. Matkan jatkuessa saavuimme Kalislahteen, jossa oli asema. Pysähdyimme kilometrin päähän asemasta.

Evakkotaipaleella kesäkuun 21. päivä 1944 ruokatauolla Rautjärvellä, nykyisellä rajalla. Aili vasemmalla muki kädessä, Laina edessä jalat paljaana.

Petäjävedeltä vielä jalan perille Multiaan

Saavuimme viimein Petäjäveden asemalle Keski-Suomessa. Siellä meidät karjoinemme purettiin pois junasta. Oli lauantai-ilta. Lähdimme 30 km taipaleelle, jonka selvitimme vanhalla rutiinilla. Kyllä siinä matkalla alkoi silti tulla uskon puute. Kyyneleet eivät olleet kaukana. Kymmenen kilometriä oli aivan metsätietä, tavallista kapeaa maantietä, ei yhtään asumusta koko matkalla. Vihdoin löysimme majapaikkamme. Pitäjä oli Multia, Iso-Järven kylä, ta-

lon nimi oli Markkula. Talo oli iso ja komea, ihmiset avoimia ja ystävällisiä.

Oli pyhäaamu kello 6-7 välillä, kun saavuimme Markkulaan. Sauna oli vielä lämmin edelliseltä iltalta. Olimme tosi mustia, ruskettuneita ja pölyisiä. Emme olleet peseytyneet kuin alkutaipaleella Parikkalassa juhannuksena, emmekä olleet riisuneet vaatteita ja kenkiä sen jälkeen koko matkalla.

Peseytymisen jälkeen tietysti ruokailimme. Saimme myös eläimet laitumelle. Lehmillä olivat sorkat kuluneet melkein loppuun, samoin pieneltä varsalta

kaviot. Markkulassa olivat muut perheenjäsenet, jotka olivat lähteneet aikaisemmin. Jälleennäkemisen ilo oli suuri. Oli levon aika. Miten suloiselta uni maistuikaan puhtaiden lakanoiden välissä viikkojen jälkeen turvallisessa ympäristössä. Nukuimme päivän ja yön yhteen mitaan heräämättä. Aamulla oli isäntä kysynyt, eikös ne likat jo herää?

Negatiivisia asioita tällaisella matkalla on, mutta ”loppu hyvin, kaikki hyvin”. Kiitos Taivaan Isälle varjeluksesta!

Kohtrannan karjan lepo- ja ruokailuhetki evakkomatalla kesäkuulla -44.

Kannaksella sanottua

Otaha sie se uhvatta sielt liitan juskan nyörin alt tai ramtkä pielest ja veä rosapotti uunist.

Vie se sulanaa jäähtymää ja tuo tullessais äijälle jamakkaa. Se läsii tuol potuskal, muttei ei enää varista, niin miepä vien hälle sen kanssa pilppuu tai luskan ja kaassaa, mitä hänen nyt mielen tekköö.

Tät istuu tuol kopeljakull, hää se käikii keträämää kuontaloa vokilla. Koit essii siskolles se pinnar, mihi se lie joutuntkaa.

Pikkulikka otti kotikkaat porstuvast ja hilpasi kujast pitkii puotiin

ostammua patska pitskoi. Soap setämies sitten laittaa tulen povarin paan alle, ja tuoda varrii vettä astiain pessuun. Villuu vettä on jo haettu ja kartohvelit vois joku sukelast pestä.

Jos sie ehit, niin käisit laittamas pöksyt ja paiat lahantkaa villuu veteen likkoamaan, niin mie käyn harppaast pesemäs, kun varrii ves on valmista.

Ensin mie tok otan tuon kakkarapapelon ja ajelen rönttösiä kuoret.

On taas niin kiire, ettei meinaa ehtii mittää tehä!

Muistit sie?

- Isäni **Mauri Toiviaisen** keräämiä murreranoja Pyhäjärveltä:
- Jamakka ▶ Hapatettua piimää

Juska ▶ Uunin savupelti

Kaassa ▶ Puuroa

Kahveli ▶ Haarukka

Kakkarapapelo ▶ Kaulin

Kartohvel ▶ Peruna

Kapusta ▶ Kauha

Kopeljakku ▶ Jakkara

Kopra ▶ Koura eli kämmen

Kotikkaat ▶ Vanhat kumiteräsaappaat, joista oli otettu varret pois
- Koussikka ▶ Vesikauha

Kujast ▶ Vähän polkua parempi

Kuontalo ▶ Rukin lavassa oleva rohdintuppo, josta tehtiin lankaa

Käy harpaast ▶ Käy pian

Lahantka ▶ Pesupalju

Liitta ▶ Hella

Luska ▶ Lusikka

Läsvä ▶ Sairas

Män justii ▶ Meni äsken

Patska pitskoi ▶ Puntti tulitikkuja

Pilppu ▶ Leivän siivu

Pinnar ▶ Kankaankudonassa käytetty levittäjä
- Pitska ▶ Tulitikku

Porstuva ▶ Eteinen

Potti ▶ Saviruukku

Potuska ▶ Patja

Ramtkä ▶ Oven tai ikkunan karmi

Rossapotti ▶ Saviruukku

Sulana ▶ Ruokakomero

Uhvatta ▶ Laite, jolla otetaan saviruukku pois uunista

Varistaa ▶ Hikoilee

Varrii vettä ▶ Kuumaa vettä

Villuu vettä ▶ Kylmää vettä

Vokki ▶ Rukki
- ☐ Martti Toiviainen

Aaron temppuja ja tarinoita

Heinä- ja nuorakaupat sanoin ja käsin

Parhaassa miehuusiässä Aaro oli hankkinut itselleen arvokkaan huvilatilan Käkisalmen läheltä Kapeasalmesta. Peltoa ei siinä ollut kuin pari hehtaaria; kovasti kiveä vääntämällä hän sai raivattua siihen toisen mokoman lisää. Karjaa hän piti tilalla paljon, josta johtui, että kotoiset heinät ja kuivikkeet loppuivat usein kesken.

Heinän myyjiiä oli paikakakunnalla vähän. Usein hän kävi heinät ostamassa Eskolta, mutta tämä yritti alkuun ottaa uudelta asiakkaalta ”luulot pois”, vaan ostajapa ei ollutkaan eilisen teerenpoikia. Heinät punnittiin käsipuntarilla, joka oli sidottu kahvasta riippumaan korkeammalle. Heinät niputettiin ensin narun kanssa. Naruksi Esko oli hankkinut mahdottoman touvin. Kun nippu oli saatu touvilla kiinni ja nostettua puntarin koukkuun, niin liian touvin Esko vyyhtisi ja heitti nipun päälle, lisäpainoksi.

Punnitus jatkui samassa järjestyksessä joka nippu ja touvin vyyhtiämisellä se aina lopetettiin. Kun oli punnittu parikymmentä nippua, niin ostaja oli jo melko punakka poika, vaan malttoi mielensä, mutta virkkoi: Saa sitten riittää tällä kertaa. Ynnälasku ja kertominen, niin maksettava rahasumma oli selvillä, ja rahat putosivat kuin ylähyllyltä, pennilleen. Kun oli suoritettu loppusummat, niin nyt Aaro alkoi vuorostaan vyyhditä touvia. Kun se oli tehty ja viimeisellä päällä vyyhti solmittu, niin hän viskasi sen kuormanpäälle kuin omansa. Myyjän niska alkoi nyt punottaa! Ei, ei, se on minun nuorani!

Eipäs ole, Aaro ärähti. Se on punnittu jo niin monta kertaa, että nyt se on jo reilusti minun. Pienen erimielisyyden johdosta touvi punnittiin, koska muuten ei sen omistuksesta päästy yksimielisyyteen, ja todettiin sen painavan kolme kiloa! Taas kerrottiin 3 X 20 = 60 kg. Kompromissi: Esko mittasi vielä heiniä 60 kiloa lisää ilman maksua!

Kaksi kovaa, toinen järvestä, toinen rannalla

Erittäin hyviä lehmien kuivikkeita sai järvestä kaisloja ja kortteita leikkaamalla jään päältä. Parhaat korttemaat olivat lahden vastakaisella rannalla, Akkasen mökin kohdalla. Tänne Aaro suuntasi matkansa viikateineen, pikku renkipoika mukanaan.

Jää oli vielä erittäin heikko, mutta kun oli vahva pää, niin piti hän se. Leikkuu onnistui hyvin, kunnes jää petti ja Aaro vajosi hyiseen veteen. Pikkupoika yritteli tulla rohkeasti autamaan isäntäänsä, mutta Aaro komensi hänet viemään kotiin viestiä isännän uiskentelusta.

Viikatetta hän ei päästänyt käsistään, vaan käytti sitä taitavasti ja pääsi etene-mään hitaasti kohti rantaa.

Apua hän ei huutanut, tietäen sen olevan turhaa melua.

Toivottomalta tuntui pääsy omin voimin rantaan. Veri alkoi jo hytyä ja jalat jäykistyä. Elämä päättyy tähän, jos ei jonkun minuutin kuluttua tule apua. Sormet hän puristi viikatteen varren ympärille, ettei tajuttomanakaan painuisi veden alle.

Mökinmies, Akkanen, katsoi nyt hetkensä tulleen. Huomattuaan ettei Aaro missään tapauksessa nouse jäistä ylös omin voimin, ilmestyi hän rannalle ärhentelemään: ”Ähä:

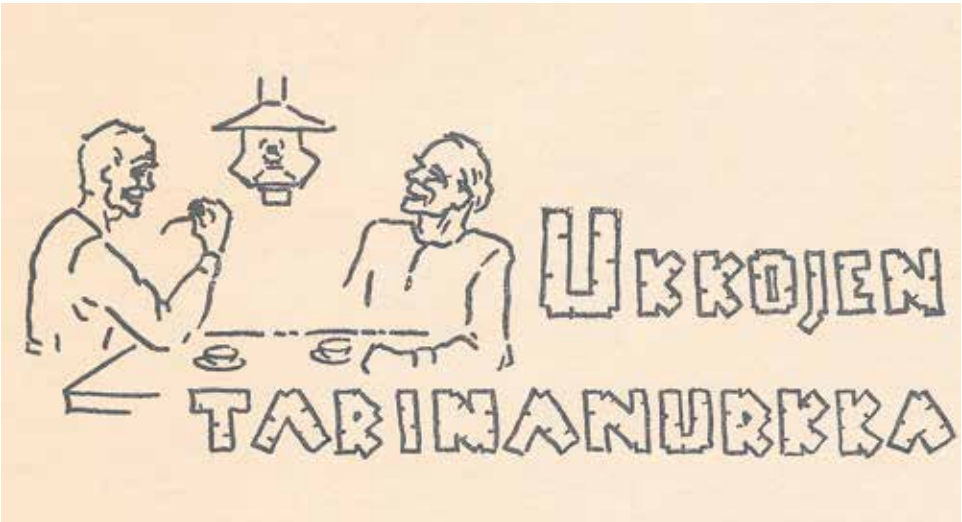
Tules vielä toisen rantaan! Noin siinä käy! Tee tili itsesi kanssa!” j.n.e. Mene siitä --- iin, ja pian, mörisi Aaro vedestä. Akkanen, pieni, tumma, vää-räsäärinen parrakas miehen käppyrä, pomppasi maasta ylös, teki ilmassa täyskäännöksen, pudoten kyyryasentoon maahan ja loilleen, käänsi päänsä taakseen (Aaroon päin) ja olkapäänsä yli katsoen häytti pirullisen naurun ja polvet lenkkuen asteli mökkiinsä seuraamaan tilannetta. Voi ukkorähjää sen jälkeen, jos pääsen täältä elävänä, kirosi Aaro itseksseen.

Apujoukko saapui paikalle aivan viime hetkellä, Aaron ollessa vielä tajuisaan, mutta liikuntakyvyttömänä. Nopeasti hän sai lämmittäviä ja piristäviä lääkkeitä, ja pitkistä viinapullosta huolimatta Aaro halusi tehdä tilit selväksi Akkasen kanssa mahdollisimman pian, tänä päivänä, kotiväen estelyistä huolimatta.

Kun tie vei miestä

”Puhtain asein” päätti Aaro kohdata Akkasen. Hyisellä järvisedellä pestyt nyrkit ja vähän sanan rieskaa höysteiksi, riittää konnalle palkkioksi, Aaro päätteli.

Levoton oli Akkasen omatunto ollut sen jälkeen, kun Aaro vedettiin ylös järvestä. Usein hänen silmänsä tähyilivät yli lahden, tulisiko Aaro sieltä. Kumminkin Aaro oli päässyt luvottoman lähelle mökkiä äijän huomaamatta. Karkuun lähdössä ei äijä näyttänyt viivyttelevän, koska ovetkin olivat jääneet auki. Hienoinen lumen härmä osoitti, että mies oli loikkaillut metsään sellaisella metelillä, että askelten väliä oli ollut runsaat pari metriä.

Äijä pelastikin nahkansa. Paikalla seisten ja tuumailtuaan Aaron valtasi hyvän olon tunne. ”Lääkkeet” näet lämmittivät vielä niin mukavasti. Tumma vana, joka näkyi uimisen jäljeltä jäällä, ei millään lailla häntä järkyttänyt. Koston ajatukset häipyivät mielestä kuin puhaltamalla. Äijän jälkiä katsellessaan hymy levisi pakostakin suupieleen: Onpa äijä kaukana illalla, jos tuota vauhtia juoksee koko päivän, ainakin Pörtsykässä!

Muksuja ja mustelmia

Sorjo, ruotsalais kylä keskellä supisuomalaisista karkjalaista asutusta, sijaitsi Kurkijoen pitäjässä, Parikkala–Kurkijoen maantien varrella. Aaro lähestyi kylää autollaan, kun vastaan tuli sorjolaisäijä hevosella ajellen, pitkät lavakärkyt perässä, tavanmukaisesti hevoson kulkien tien vasenta laitaa. Auton lähestyessä mutkan takaa hevonen säikähti ja kääntyi oikealle, jolloin kärkyt sulkiivat tien kokonaan. Aaro ei saanut autoaan niin nopeasti pysähtymään, vaan sen etupyörä törmäsi kärkyjen raudoitettun kahvan päähän samanaikaisesti, kun hevonen teki syöksyn yli ojan metsään. Luonnollisesti pyörät kääntyivät hevoson vetäminä myös metsän suuntaan, jolloin renkaan sivusuuntaan veto aiheutti sen, että rengas paukahti rikki ja auto syöksyi hevoson jälkeen samaa ratia metsään. Siellä olivat nyt kaikki samassa kurjuudessa, syvän ojan yli metsässä.

Paikalle tuli sattumalta eräs henkilö, joka telefonerasi paikalle poliisin. Aikaahan siinä kului. Vahinkoja tutkiskellessaan Aaro tunsii saaneensa aika täräyksen polveensa. Autoansa silmäiltyään hän totesi senkin saaneen huomattavia vaurioita. Sensijaan hevoselle ja äijälle ei käynyt täräyksessä kirpukipeää. Sappi nousi nyt Aarolle paidanpäälle, kun äijä hevosineen sonnustautui maantielle ilman minkäänlaista vaivaa, mutta toista oli hänen ja auton. Sitä ei saa sieltä tielle edes yhden hevoson voimalla, puhumattakaan muusta. Aaro huuteli äijälle, ettei hänellä saa olla sen kiireempää kuin toisillakaan. Vartutaan poliisia. Hän päätti antaa äijälle vähiin sielunrieskaa, mutta kaikki näytti olevan turhaa. Vaikka hän kuinka huusi, että miten te tuolla lailla hevosella ajelette maantiellä, niin äijä tokaisi vastaan vain ykskantaan: ”Va!” (Mitä). Silloin Aaro räjähti ja mäjähdytti nyrkillään äijää päin naamaa.

Tulihaan poliisikin viimein, Aaron hääriillessä jomottavan jalkansa kanssa auton kimpussa. Ensimmäiseksi poliisi osaa otta- vaisesti huomautti äijälle, että aika pahastipa hänen naamaansa kolarissa onkin sattunut. Mutta Aaro huuteli metsästä selvitykseksi poliisille, että kyllä se mies on täällä, joka kolarissa loukkaantui. Sillä äijällä on silmä luonnon musta tai sitten on humalassa töntte-rähtänyt, kun ei vielä kukaan ole selvin päin, vaan ajelle päin autoja ja mäntyjä. Kuka oli tässä syytön tai syyllinen, vammamman saanut tai sen toiselle antanut, lie-nee jäänyt poliisilta ainai-seksi arvoitukseksi. Ehkäpä saikin jäädä.

K. H:nen

Mauri Hauhia. Poimittu Vpl. Pyhäjärvi-lehdestä nro 4/1962

Marttojen keittokurssilaisia Pyhäjärven Yläpappilassa maaliskuussa 1939. Istumassa vasemmalta: Elsa Hanski, Anni Väkiparta, Maria Immonen ja Hilja Hinkkanen (Larjava), lapsi edessä Jorma Immonen. Seiso-
massa vasemmalta: Martta Karvonen, Esteri Päiväläinen, Helena Luukkanen, Hilka Talja, Alma Nokelainen, Sirkka Nuora, Hellin Päiväläinen, Hilda Savolainen, Anna-Kaisa Haakana, Helmi Tarja ja Sylvi Pärssi-
nen. Nuorukainen Erkki Immonen pilkistelee takana. Kuva ja nimet ovat kirjassa: Kaunista Vpl. Pyhäjärveä, osa 1. Pyhäkylän koulutie 1877 - 2007.

Marttayhdistykset Viipurin läänin Pyhäjärvellä

□ Kirsti Naskali

Marttatyön juuret Vpl. Pyhäjärvellä ulottuvat 1800-luvulle, jolloin pitäjään perustettiin emäntä- ja isäntäyhdistyksiä. Isäntäyhdistyksistä saivat alkunsa maamiesseurat ja emäntäyhdistyksistä marttayhdistykset. Lahjoitusmaajärjestelmän purkamisen jälkeen Kannaksella oli suuri tarve ja halu kohtaa koteja ja kartuttaa taitoja niin jokapäiväisissä kodin askareissa kuin yhteiskunnan jäsenenä. Lisäksi katsottiin, että rajamaakunnan asema vaati asukkailta käytännön asioiden lisäksi erityistä henkistä valvutusta.

Toukokuussa 1917 pidettiin marttojen järjestäytymiskokous Vpl. Pyhäjärven nuorisoseuran talolla. Pyhäjärven marttayhdistyksen keskuspaikkana oli kirkonkylä ja alkuaikojen puheenjohtajana toimi Taubilan hovinhoitajan vaimo **Karin Francke**. Tällöin yhdistykseen kuului kaksi miesmaartaakin, Sumpulan Pien-Simo ja Suur-Pusan isäntä.

Vapaussota vaimensi marttatoimintaakin, vaikka oli myös sodan aikana valmennettuja ”sotamarttoja”, jotka mm. opettivat korvikkeiden käyttöä (Pyhäkylän Pusalla pidettiin esimerkiksi jäkäläleipäkurssi) ja valmistsivat käsivarsinauhoja vapaus-
sotureille.

Sodan jälkeen marttatoiminta herätettiin uudelleen eloon vuonna 1919. Puheenjohtajan muutettua pois paikkakunnalta uudeksi puheenjohtajaksi tuli maisteri **Impi Wikman** (myöh. Viika). Konsulenti **Greta Kivilahti** piti ahkerasti kursseja ja kodinhoitoa käsitteleviä esitelmää eri puolilla pitäjää.

Innostus leviää

Martta-aate alkoi saada yhä enemmän kannattajia ympäri pitäjää, ja heräsi ajatus perustaa eri kyliin itsenäisiä marttayhdistyksiä, jotta osallistuminen toimintaan olisi helpompaa pitkien etäisyyksien häiritsemättä. Ensimmäinen kyläosasto perustettiin Konnitsaan. Siitä tuli itse-

näinen yhdistys jo vuonna 1917. Seuraava kyläosasto syntyi Alakylään. Erityisesti vuonna 1928 perustettiin useita marttojen kyläyhdistyksiä.

Ennen talvisotaa Pyhäjärvellä toimi kaikkiaan 14 marttayhdistystä ja yksi kerho: Pyhäkylän, Konnitsan, Alakylän, Mont-
ruan, Noitermaan, Saapurin, Enkkuan, Yläjärven, Salitsanrannan, Riiskan, Sortanlahden, Vernitsan, Lohijoki-Ylläppään ja Tiituan yhdistykset sekä Enkkuan yhdistykseen kuuluva Rahkajärven kerho. Tolsterniemen yhdistys oli perusteilla, mutta se ei ehtinyt saada vahvistusta säännöilleen ennen sodan syttymistä. Jäseniä yhdistyksissä oli yhteensä noin yhdeksänsataa.

Neuvontapiiri yhdyssiteenä

Pitäjän marttayhdistysten yhdyssiteeksi perustettiin neuvontapiiri, jonka asioista huolehti ns. keskus-
toimikunta, joka kokoontui yhden-kahden kuukauden välein ja järjesti kesäisin

emäntäpäivät kunnantalolla. Keskustoimikunnan muodostivat pitäjän kaikkien marttayhdistysten puheenjohtajat, ja sen puheenjohtajana toimi kokosen toiminnan ajan Impi Viika.

Neuvontapiiri palkkasi oman kotitalousneuvojan, jonka palkkaukseen osallistuivat pitäjän kaikki marttayhdistykset, marttapiiriliiitto ja myös Pyhäjärven kunta. Kun kotitalousneuvoja aluksi kiinnitti paljon huomiota puutarhojen perustamiseen ja kunnostamiseen sekä puutarhatuotteiden käyttöön, hän sai kansan suussa nimen ”puutarhaneiti”. Keskustoimikunnan ja yhteisen neuvojan välityksellä kaikki pitäjän yhdistykset tun-
sivat kuuluvansa samaan yhteisöön.

Kotitalousneuvoja suoritti neuvontaa kodeissa, mutta järjesti myös kursseja ja kilpailuja. Aiheet käsittelivät ruuanlaittoa, käsitöitä, kodin puhtaanapitoa (syöpäläiset olivat tuolloin vielä yleinen kiusa), köyden punomista yms. Töitä helpottamaan

hankittiin myös välineitä, joita jäsenet saivat vuorol-
laan lainata, kuten leveitä kangaspuita, pellavaloukkuja, puutarhavyökaluja, mehumyllyjä, perunajauhomylyjä ym. Myös retkiä tehtiin.

Martat huolehtivat vuonna 1936 pystytetyn Lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkkin kukkaisu-
tutuksista, olivat mukana sankarihautojen kunnostuksessa ja hoitivat sankarihautoja kesäisin kyläyhdistyksittäin vuorojärjestyksessä lottien kanssa.

Orvokkeja sankarihaudoille

Impi Viikan Vpl. Pyhäjärvi-kirjassa kerrotaan mm., miten 16.6.1944 kovan tyk-
kien jylinän säestämänä martat ja lotat kokoontuivat kunnostamaan sankarihautoja ja istuttamaan hautalohkojen reunoille ja ristien eteen kodeissa kasvatettuja orvokkeja ja pelargonioita. Samalla kertaa vapaussodan sankaripatsaan ympäristö muovailtiin uudella matalla reu-

na-aitaistutuksella. Neljä päivää myöhemmin siviiliväestö joutui poistumaan kirkonkylästä. Niinpä tästä istutustyöstä muodostui jäähyväiskoristelu sankarien haudoille.

Syksyn 1939 ylimääräiset kertausharjoitukset toivat martoille paljon puuhaa. Monissa kodeissa majoitui reserviläisiä, ja martat myös järjestivät useaan kyllään reserviläisten vaatteiden pesun ja huollon sekä auttoivat ruokahuollon järjestämisessä. Sodan aikana martat lähettivät paketteja sotilaille ”sinne jonnekin”.

Ensimmäisenä evakkokautena marttayhdistykset koettivat kiinnittää huomiota siirtoväen mielialan hoitoon ja olla yhdyssiteenä hajalle joutuneen väestön keskuudessa, mm. Alavudella järjestettiin marttojen toimesta useita pyhäjärveläisten yhteisiä tilaisuuksia. Kun Karjalaan päästiin takaisin, marttoja lähti ensimmäisten palaajien joukossa puhdistustöihin. Naisten työvalmiusliitto valmensi heitä tähän työhön. Samaan aikaan marttapiiriliiitto

Salitsarannan martat hoitamassa sankarihautoja jatkosodan aikana.

Pyhäjärven seurakunnan 300-vuotisjuhlaa vietettiin vuonna 1932 ja seurakunta tarjosi monituhatpäiselle vierasjoukolle kahvit kunnantalolla. Martat hoitivat tarjoilun ja kerrotaan, että martat keittivät kahvia niin, että kaksi kaivoa, kunnantalon ja tirehtöörin (eli kanttorin) kaivo, tyhjentyi. Apteekin kaivoon sentään jäi vielä vettä.

sai Päämajan sotilashallinto-osastolta tehtäväksi perustaa marttamajoja muonitus- ja majoitustarjoitukseen. Pyhäjärvellekin perustettiin tällainen marttamaja marraskuussa 1941. Sen vastaavina emäntinä olivat neiti **Kerttu Huuhka** ja neuvoja

Helinä Kukko. Maja oli sijoitettuna ensin entiseen apteekkiin, sitten yläpappilaan ja sen jälkeen Miettisen mökkiin. Kun majalle ei yleisen tilanahtauden vuoksi löydetty tarpeeksi tilavaa huoneistoa, majan pitäminen lopetettiin. Kun kodeista Karjalassa

jouduttiin lopullisesti luopumaan vuonna 1944 ja uudet kodit perustettiin kanta-Suomeen, marttayhdistysten työ oli yhtä ajankohtaista kuin ennenkin. Jotkut Pyhäjärven marttayhdistyksistä jatkoivat toimintaansa uusilla asuinsijoilla. Lisäksi

monet Pyhäjärven martat liittyivät uusien asuinpaikkakuntiensa marttayhdistyksiin. Palataan asiaan tulevissa lehdissä.

LÄHTEET: WWW.MARTAT.FI;
WIIKA IMPI, VPL PYHÄJÄRVI.

Martat 120 vuotta

Marttajärjestö viettää tänä vuonna 120-vuotisjuhlavuotta. Järjestö perustettiin Helsingissä 29.3.1899. Suomessa elettiin tuolloin kansallisen heräämisen, naisasia-liikkeen ja kansanvalistustyön leimaamaa aikaa, mutta myös ns. ensimmäistä sortokautta, jolloin kaikkiin kansalaisjärjestöihin suhtauduttiin suurella varauksella. Uudelle järjestölle ehdotettu nimi ”Sivistystä kodeille” oli keisarillisen senaatin mielestä lii-

an radikaali, jopa vallankumouksellinen (!) eikä sitä hyväksytty. Uudeksi nimeksi valittiin useiden ehdotusten joukosta ”Martat”. Se viittasi sekä raamattuun että puuhakkuuteen, ja sen senaattikin hyväksyi. **Lucina Hagmanin** johdolla perustettu naisyhdistys otti tehtäväkseen kotien aineellisen ja henkisen hyvinvoinnin parantamisen. Havaittiin, että paras tapa auttaa perheitä on kodissa tarvitta-

vien tietojen ja taitojen opettaminen. Järjestöstä tuli kotitalousneuvontajärjestö. Martat on nykyäänkin kotitalousneuvontaa antava kansalaisjärjestö, joka edistää kotien ja perheiden hyvinvointia ja kotitalouden arvostusta. Järjestö on puoluepoliittisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton. Marttayhdistyksiä ja toimintaryhmiä on tällä hetkellä yli 1 200 ja niissä on noin 46 000 jäsentä.

Marttojen jäsenmerkki, jota myös marttamerkiksi kutsutaan, on hopeinen ja halkaisijaltaan 25 mm. Kuviona on M-kirjain kahden runsaudensarven keskellä. Jäsenet ovat voineet ensimmäisestä maailmansodasta lähtien ostaa itselleen oman merkin.

Marttojen juhla

Martat ympäri kauniin Pyhäjärven tänne saapuivat juhlimaan yhteishetken rattoisan viettääkseen kuussa elon ja kuhilaan.

Täällä tuttava tuttavan tapasi toinen ystävä kättä antoi kuulumiset toisilleen kertoili huolet toiselle kuultaviin kantoi.

Niin, kaunis on järvemme rantoineen ylhä kirkkomme kummullaan kohoo ei siis ihme jos mieli on auvoinen katse ylenee ylös taivoon.

Täällä kirkkoaholla ennen esi-äitimme astelivat pyhään temppeliin hartaana mennessä Herran sanaa kuuntelivat.

Ei tiedetty seuroista silloin raskas painoi orjuuden ies vieraan töistä uupunut illoin oli moni nainen ja mies.

Ei untakaan varmaan nähneet he aika uusi ett’ millainen koittaa milloin lapsien lapsille jo vapaus valoa voittaa.

Te äidit, emännät, puuhaajat jotka nukutte nurmen alla teitä lapsenne muistaen siunaavat ja kiittävät huokaamalla:

”Herra taivahan, maksa sä majoissas esi-äitimme niukat olot ja pyyhi Sä kyyneleet kasvoiltan joita viljalti vuodatti polot.”

Meillä olot hyvät on verraten on vapaus omaan kotiin ja perheensä hyväksi ahertain tilaisuus lisäoppiin.

Marttatyö on tukena naisien ain’ neuvoa parhainta antaa miten voimme olla hyväksi kotien mikä parhaiten satoa kantaa.

Jo meillekin tilaisuus ilmaantuu jolloin pääsemme juhlahetkeen kun on emäntien oma tilaisuus tai liitymme marttaretkeen.

Yhteisvoimin kun parempaan pyrimme on voimaton pahan valta me kotimme ehjänä säilytämme myös pahan ja huonon alta.

Suo Herra voimia martoillemme hyvä terveys, onni myötä Sinun henkesi puhalla palkeisiimme tehdessämme hiljaista työtä.

Hilja Matikainen 23.8.1938

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön adressit

Karjalanneito

Iiris

Kullerot

Valoisa polku

Pyhäjärven kirkon alttaritaulu

Adressi sisältää kaksi tai useampia sisälehti-vaihtoehtoja, joista voi valita sopivimman ja poistaa ylimääräiset. Hinta 12 euroa kappale + postituskulut.

Tilaukset:
Pirjo Kiiala,
puh. 044 281 5047 tai
pirjo.kiiala@gmail.com

Vpl. Pyhäjärvi-tuotteita edullisesti lahjaksi ja omaan käyttöön

UUTUUS:

Pyhäjärvi Vpl. -muki (kartta- ja vaakuna-aihe) 10e/kpl myynnissä Vpl. Pyhäjärvi-juhlilla.

VAAKUNAPAITA, aidon värisellä Vpl. Pyhäjärven vaakunan kuvalla ja tekstillä PYHÄJÄRVI VPL. Erittäin hyvälaatuista T-paitaa löytyy valkoisena pyöreällä tai V-kaula-aukolla, helmenharmaana vain pyöreällä kaula-aukolla sekä mustana, jota vain hajakokoja jäljellä.

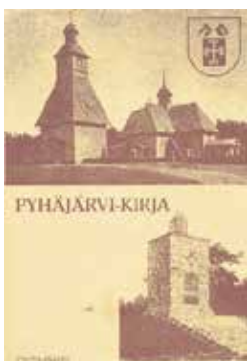
Juuristamme kertova Vpl. Pyhäjärven vaakunapaita, sopii esim. lahjaksi ja asukesi tuleville kotiseutumatkailijoille, vaikka koko ryhmälle. Koot S, M, L ja XL HINTA 15 e/kpl, isommat koot XXL sekä XXXL 20 e/kpl. Dokumenttielokuva Muistojen järvi vuosilta 1939 – 44 Pyhäjärvellä, mukana Kaarina Pärssisen kirjoittama esite elokuvasta. Levyä voi ostaa Vpl. Pyhäjärvi-seuran tilaisuuksissa tai tilata. DVD:n hinta 20 e/kpl. Seuran uusi 60-vuotishistoriikki (2017) saatavana hintaan 20 e/kpl, 50-vuotishistoriikki 10 e/kpl ja ostettaessa

MOLEMMAT HISTORIIKIT, yhteensä 25 e.

Postittaessa lähetyksiin lisätään postituskulut.

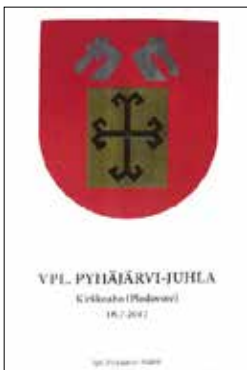
Tilaukset ja tiedustelut Kaisa-Liisa Korhonen
puh. 050-5905 433, kaisaliisa.korhonen@kolumbus.fi

Vpl. Pyhäjärvi-seura ry

Pyhäjärvi-kirja
350 s.
Reino O. Kukko –
Kaarle Viika, 1989.
Historiaa sanoin ja kuvin,
sekä murrenasto selityk-
sineen.

Hinta 25 euroa.

**Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön
70-vuotisjuhlilla
kotiseudulla kuvattu
DVD-tallenne**
Kesto noin 1,5 tuntia.

Hinta 20 euroa

**Suvannon seutu
1917-1921, elämää ja
ihmiskohtaloita**
336 s.
Suvannon seudun pai-
kallishistorian työryhmä,
2015.

Hinta 40 euroa.

**Vpl. Pyhäjärvi-
pöytästandaari**
Suunnittelu Kaarle Viika,
1963. Hinta 42 euroa.

**Vpl. Pyhäjärvi
isännänviiri.**
Suunnittelu Kaarle Viika
1992. Kolme kokoa:
45 x 300 cm, 6-7 m:n
tankoon. Hinta 80 euroa
45 x 400 cm, 8-9 m:n
tankoon. Hinta 90 euroa
55 x 400 cm, 10 m ja sitä
korkeampaan tankoon.
Hinta 95 euroa.

**Hintoihin lisätään
postituskulut.**
Tilaukset ja lisätiedot
Pirjo Kiiala,
puh. 044 281 5047 tai
pirjo.kiiala@gmail.com.

Taphtumia

Lahden seudun Vpl. Pyhäjärvi-kerhon lokakuun kokous pidetään torstaina 3.10.2019 klo 13 alkaen Ravintola Wanhassa Herrassa, Laaksokatu 17, Lahti. Tervetuloa!

Tampereen Seudun Vpl. Pyhäjärvi-kerho kokoontuu tarinatuokioon maanantaina 7.10. klo 13 ja 4.11. klo 13 osoitteessa Koulukatu 12, Tampere. Syyskauden päättää pikkujoulu, josta ilmoitetaan myöhemmin.

Pyhäinpäivänä 2.11.2019 klo 12 on Kalevankankaalla Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkillä tamperelaisten karjalaisseurojen yhteinen muistohetki. Kukkienlasku, seurakunnan edustajan puhe, laulua. Kerhomme vastaa järjestelyistä tänä vuonna. Tervetuloa tilaisuuksiin!

Vpl. Pyhäjärvi-seura ry:n su 27.10. klo 14 sääntömääräinen syyskokous Sortavala-salissa, Karjala-talolla. Käpylänkuja 1, Helsinki. Lehtemme uusi päätoimittaja Tea Itkonen esittäytyy. Kuvia kotiseutumatkailulta. Arpajaiset. Kahvit klo 13.30 alkaen. Tervetuloa!

vpl. Pyhäjärvi

Julkaisija: Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö sr
www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio

Päätoimittaja
Tea Itkonen

Vaskenvalajankatu 33
06100 Porvoo
puh. 040 557 4223
tea.itkonen@arteaf.fi

Toimitusneuvosto

Pertti Hakanen
Mauri Hauhia
Tea Itkonen
Tarja Kopalainen
Kirsti Naskali
Esko Pulakka
Markku Pärssinen

Toimituksella on oikeus lyhentää ja muokata lehteen lähetettyä aineistoa.

Tilaukset, jakeluhäiriöt ja osoitteenmuutokset:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön asiamies Kirsti Naskali
Kirsti Naskali
Miharintie 312, 37200 Siuro
puh. 040 719 2692 tai kirsti.naskali@gmail.com

Sivunvalmistus:

Arteaf tmi, Porvoo
Tea Itkonen & Johanna Huikuri

Painopaikka:

Botnia-Print Oy, Kokkola

Tilaushinta:

Vuosikerta 35 € kotimaahan,
ulkomaille, lahjaksi

Ilmoitushinnat:

Kuolinilmoitukset 0,70 € / ppm
tekstissä 0,80 € / ppm
pienin ilmoitus 20 € / ppm
Hintoihin lisätään alv 24 %

Seuraava
Vpl. Pyhäjärvi-
lehden nu-
mero ilmestyy
lokakuussa.
Aineisto
pyydetään
toimittamaan
10.10. mennessä.

Tilaan Vpl. Pyhäjärvi

Itselleni
Lahjaksi
Osoitteenmuutos

Kestotilaus

1 vuosi

Irtonumero

Tilaushinnat 2019:
kotimaahan ja
ulkomaille
35 €/vuosi

Postimerkki
1,50 €

Lehden saaja / entinen osoite (tarpeeton yliviivataan)

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postino ja -toimipaikka _____

Lehden maksaja / uusi osoite

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postino ja -toimipaikka _____

Päiväys ja allekirjoitus _____

Kiinnostukseni kohde on (kylän nimi): _____

**Vpl.
Pyhäjärvi-lehti**

Säätiön asiamies
Kirsti Naskali
Miharintie 312
37200 Siuro